

Regeringens skrivelse

2005/06:151

Kvalitet och samverkan – om utbildning för
barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning

Skr.
2005/06:151

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Harpsund den 16 mars 2006

Göran Persson

Ibrahim Baylan
(Utbildnings- och kulturdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisar regeringen sin syn på vilka förbättringar som bör göras när det gäller utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Särskolan och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda (särsvux) kvarstår för de elever som på grund av en utvecklingsstörning har behov av anpassade kunskapsmål. Samtidigt bedömer regeringen att det är angeläget att kontakterna mellan elever med och utan utvecklingsstörning ökar. Detta förutsätter att samverkan mellan särskolan respektive särsvux och övriga skolformer förstärks.

Elever i olika skolformer bör ha samma rättigheter och valmöjligheter. Regelverket bör därför så långt det är möjligt vara likalydande för grundskolan och den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och för kommunal vuxenutbildning (komvux) och särsvux.

Barn, ungdomar och vuxna med autism eller autismliknande tillstånd bör endast tas emot i särskolan och särsvux om de konstaterats ha en utvecklingsstörning. Vidare bör mottagandet i särskolan föregås av en allsidig utredning. Detta bör normalt gälla även inför mottagandet i särsvux. Vårdnadshavarna bör ha större insyn och delaktighet i utredningsprocessen. De allmänna råden om mottagande i särskolan bör ses över bl.a. för att uppmärksamma att huvudmannen kontinuerligt måste pröva om en elev är mottagen i rätt skolform.

Vidare gör regeringen bedömningen att flexibiliteten och valmöjligheterna bör öka i utbildningen för elever med utvecklingsstörning. Elever med utvecklingsstörning bör normalt inte tas emot i den obligatoriska särskolan mot vårdnadshavarnas vilja.

Kvaliteten i utbildningen bör stärkas t.ex. genom ökad samverkan mellan skolformerna och ökade specialpedagogiska kunskaper på alla nivåer i skolan. En nationell utvecklingsinsats bör initieras för att ge

skolhuvudmännen stöd i detta arbete. Kvaliteten inom särsvux bör utvärderas, bl.a. med hänsyn till de nationella styrdokumentens ställning och funktion.

Regeringen gör också bedömningen att yrkesutbildningen inom gymnasiesärskolan och särsvux bör stärkas. Gymnasiesärskolans program bör ses över i syfte att förstärka kopplingen till yrkeslivet, och eleverna bör ges möjlighet att genomgå lärlingsutbildning.

Med utgångspunkt i bl.a. de bedömningar som görs i denna skrivelse avser regeringen att i kommande lagförslag om såväl skolväsendet för barn och ungdomar som skolväsendet för vuxna lämna fullständiga förslag till lagreglering som avser särskolan och särsvux.

1	Ärendet och dess beredning.....	5
2	Principiella utgångspunkter	7
3	Särskolan och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvux) i dag	10
4	Den framtida inriktningen för särskolan och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda (särvux).....	13
4.1	Särskolan och särvux kvarstår	13
4.2	Elever i olika skolformer bör ha samma rättigheter och valmöjligheter	15
4.3	Särskolan blir två skolformer.....	17
5	Rätten till utbildning i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvux).....	18
5.1	Vilka elever skall ha rätt till utbildning i särskolan och särvux?	18
5.2	Utredning inför beslut om mottagande i särskolan och särvux	20
5.3	Allmänna råd om mottagande i särskolan och särvux	23
5.4	Rätt till grundläggande utbildning i särvux	24
5.5	Särskild uppmärksamhet av utbildning för vuxna invandrare med utvecklingsstörning.....	25
6	Ökad flexibilitet och ökade valmöjligheter i utbildningen.....	27
6.1	Ökat föräldrainflytande över elevers skolgång	27
6.2	Ökad flexibilitet i den obligatoriska särskolan	29
6.3	Särskilda skäl för att gå i skola utanför hemkommunen...	30
6.4	Valmöjligheter inom gymnasial utbildning	31
6.5	Ökade valmöjligheter att läsa nationella program i en annan kommun är hemkommunen.....	33
6.6	Ökad flexibilitet i gymnasiesärskolan.....	36
6.7	Flexibilitet och valmöjligheter inom utbildningar för vuxna med utvecklingsstörning	37
6.8	Individuella studieplaner och beslut om studiegång.....	38
7	Kunskap och kvalitet i utbildningen.....	40
7.1	Ökad samverkan mellan skolformerna leder till ökad kvalitet.....	40
7.2	Systematiskt kvalitetsarbete.....	42
7.3	Kompetens och utbildning	45
7.4	Ökad kvalitet i särvux	51
8	Övergången till yrkeslivet och vuxenlivet.....	53
8.1	Möjligheter till en mer yrkesinriktad gymnasiesärskola...	53
8.2	Yrkesutbildning viktig för vuxna med utvecklingsstörning	57
8.3	Studie- och yrkesvägledning.....	57
8.4	Insatser för att stödja möjligheten för personer med utvecklingsstörning att få ett arbete.....	58
9	Ekonomiska konsekvenser	61

Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet För oss tillsammans – om utbildning och utvecklingsstörning (SOU 2004:98).....	62
Bilaga 2	Förteckning över remissinsatser avseende Carlbeck-kommitténs betänkande För oss tillsammans – om utbildning och utvecklingsstörning (SOU 2004:98).....	69
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser avseende Skollagskommitténs betänkande – Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121)	71
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanser avseende utkast till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m.	74
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanser avseende promemorian Vuxenutbildningslag (Ds 2005:33)	75
Bilaga 6	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 2006.....	76

Regeringen bemyndigade den 6 december 2001 dåvarande skolministern att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning (dir. 2001:100). Kommittén antog namnet Carlbeck-kommittén. Uppdraget skulle delredovisas senast den 1 januari 2003 och slutredovisas senast den 1 oktober 2004. Genom beslut den 21 november 2002 fastställde regeringen tilläggsdirektiv för kommittén, varvid tidpunkten för delredovisningen fastställdes till den 1 april 2003 (dir. 2002:162). Den 13 mars 2003 beslöt regeringen att kommitténs fortsatta arbete främst skulle avse den del av uppdraget som syftade till att förbättra kvaliteten i utbildningen för elever med utvecklingsstörning. Kommitténs författningsförslag skulle endast avse det alternativ som innebar att särskolan och sär-vux kvarstod som egna skolformer (dir. 2003:32).

Carlbeck-kommittén överlämnade i april 2003 delbetänkandet *För den jag är – om utbildning och utvecklingsstörning* (SOU 2003:35). I oktober 2004 överlämnades slutbetänkandet *För oss tillsammans – om utbildning och utvecklingsstörning* (SOU 2004:98). En sammanfattning av slutbetänkandet finns i *bilaga 1*. Slutbetänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildnings- och kulturdepartementet (U2004/3850/S).

Regeringen tillsatte i februari 1999 en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att göra en översyn av skollagstiftningen (dir. 1999:15 och 2002:9). Översynen avsåg såväl lagstiftningens struktur som hur målstyrningen kunde förtydligas och förstärkas. Kommittén antog namnet 1999 års skollagskommitté (Skollagskommittén). I december 2002 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121). Betänkandet omfattar i vissa delar särskolan. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildnings- och kulturdepartementet (U2002/4776/S). Den 20 juni 2005 remitterade Regeringskansliet ett utkast till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m. I vissa delar omfattar utkastet särskolan. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildnings- och kulturdepartementet (U2005/5584/S).

Under våren 2005 har det inom Utbildnings- och kulturdepartementet utarbetats ett förslag till en vuxenutbildningslag (Ds 2005:33) i vilken det bl.a. föreslås att en rätt till vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär-vux) skall införas vad gäller den del av sär-vux som motsvarar den obligatoriska särskolan. Departementspromemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildnings- och kulturdepartementet (U2005/6671/SV).

Denna skrivelse omfattar i huvudsak frågor som har behandlats av Carlbeck-kommittén, men i vissa fall omnämns även förslag som lagts av Skollagskommittén och förslag som redovisats i ovan nämnda departementspromemoria.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till lagbestämmelser för särskolan och särsvux. Ett sådant lagförslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Avsikten är att de bedömningar som görs i denna skrivelse i förekommande fall skall ligga till grund för de förslag som lämnas i kommande propositioner.

Regeringen har denna dag tagit beslut om propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (2005/06:148). I propositionen förslås bl.a. att en rätt till grundläggande särsvux skall införas.

Alla skolor skall vara bra skolor. Elever skall ges en likvärdig utbildning oavsett var i landet de bor och oavsett vilka förutsättningar de har. För barn, ungdomar och vuxna – med eller utan funktionshinder – är det viktigt att skolan både kunskapsmässigt och på annat sätt rustar dem för vardagen och yrkeslivet. För att klara detta uppdrag måste skolan hålla hög kvalitet och ge eleverna möjlighet att utvecklas utifrån sina olika förutsättningar.

Alla människors lika värde skall genomsyra skolans verksamhet. Skolan skall vara en arena där barn och unga möts, där det skall finnas en acceptans och tolerans gentemot människors olika förutsättningar, erfarenheter och bakgrund. Skolan måste kunna hantera och inte minst värdesätta barns och ungdomars olikheter. För att nå dit krävs ett ömsesidigt samspel mellan elever och personal där alla elever bidrar på sina egna villkor till en helhet. Att skapa miljöer som främjar denna utveckling är en stor utmaning för alla skolformer framöver.

Särskolan och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux) kvarstår

Sedan årtionden tillbaka har det förts en diskussion om det skall finnas särskilda skolformer för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Regeringen anser att särskolan och särsvux skall finnas kvar för de elever med utvecklingsstörning, som har behov av anpassade kunskapsmål. Det finns många bra exempel på skolor som tillämpar ett arbetssätt som inkluderar alla elever i undervisningen – där alla elever deltar på likvärdiga villkor och lärandemiljön anpassas efter den variation som råder i gruppen. I dagsläget har dock särskolan och särsvux ofta större möjligheter att anpassa miljön och undervisningen till den enskilda elevens behov och förutsättningar. Särskilda skolformer med anpassade kunskapsmål innebär dock inte att särskolan och särsvux skall vara separata verksamheter, som organisatoriskt, geografiskt eller på annat sätt blir skilda från övrig skolverksamhet. Både elever och personal har mycket att vinna på att samverkan mellan skolformerna ökar.

Flera reformer som har bidragit till ökade förutsättningar för samverkan har genomförts sedan 1990-talet. Kommunaliseringen av särskolan och särsvux är en viktig sådan reform. Den har i de flesta kommuner inneburit ett närmande mellan skolformerna såväl lokalmässigt som organisatoriskt. Genom att läroplanerna är gemensamma med övriga skolformer finns också en plattform för samverkan. Ytterligare insatser behöver emellertid vidtas som undanröjer de hinder för samverkan som kan ligga i skillnader i regelsystem och därmed onödiga gränsdragningar inom och mellan skolformerna. Samverkan och ett inkluderande arbetssätt kan dock inte åstadkommas enbart genom föreskrifter, utan måste växa fram i den praktiska verkligheten. Därför är stödjande och stimulerande insatser många gånger minst lika viktiga som regelförändringar.

En grundläggande princip för skolan är att utbildningen skall vara likvärdig. Detta innebär bl.a. att elever så långt det är möjligt skall ha samma rättigheter och valmöjligheter oavsett skolform. Att vuxna med utvecklingsstörning, till skillnad från övriga vuxna, inte har rätt till

grundläggande utbildning är enligt regeringens mening inte förenligt med en likvärdig utbildning. Regeringen har därför denna dag i propositionen (2005/06:148) *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* bl.a. föreslagit att en rätt till grundläggande särsvux skall införas.

Stärkt kvalitet i utbildningen

Den svenska skolan skall vara en kunskapsskola för alla. Skolan skall ge eleverna möjlighet att utvecklas utifrån sina behov och förutsättningar, med tydligt fokus på de nationella målen för utbildningen. Utvärderingar har visat att utbildningen för elever med utvecklingsstörning ofta håller hög kvalitet, men också att undervisningen tenderar att vara allt för omsorgsorienterad med för lite fokus på kunskaper. Det ena utesluter självfallet inte det andra. Trygghet och välbefinnande är en grund för elevens sociala och kunskapsmässiga utveckling, men det är viktigt att särskolan även medför kunskapsutmaningar för eleverna.

För att stärka kvaliteten i särskolan och särsvux är det viktigt att kommunernas systematiska kvalitetsarbete även omfattar dessa skolformer. Skolverkets utvärderingar och inspektioner visar att så inte alltid är fallet. En annan viktig aspekt för ökad kvalitet är att skolan har tillgång till lärare med god kunskap om elevernas olika förmågor och behov för att kunna ge adekvat stöd till varje elev. Skolans ledning bör ha kunskaper om funktionshindrets betydelse för elevernas lärande och utveckling för att kunna organisera verksamheten med utgångspunkt i elevernas möjligheter att utvecklas.

Med hänsyn till att elever med utvecklingsstörning är en heterogen elevgrupp med skilda förutsättningar och behov är det viktigt att utbildningen görs mer flexibel så att den kan anpassas efter den enskilde eleven. Valmöjligheterna bör öka så att barn, ungdomar och vuxna i större utsträckning kan få en utbildning som svarar mot deras önskemål.

Genom regeringens proposition *Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan* (prop. 2003/04:140), som antogs av riksdagen i oktober 2004, beslutades åtgärder för att höja kvaliteten i utbildningen i gymnasieskolan så att fler elever skall nå målen. Med hänsyn till det utredningsarbete som då pågick avseende särskolan och särsvux omfattade propositionen inte gymnasiesärskolan. Flera av de förslag och bedömningar som propositionen innehåller är dock relevanta även för gymnasiesärskolan, bl.a. de som syftar till att stärka yrkesutbildningen.

Inom Utbildnings- och kulturdepartementet pågår ett arbete med att utarbeta lagförslag som rör såväl skolväsendet för barn och ungdomar som skolväsendet för vuxna. Utgångspunkterna är bl.a. att skolan skall ge alla elever nödvändiga kunskaper inför framtiden, att trygghet och studiero skall råda i skolan samt att det skall finnas kompetenta och behöriga lärare. Vuxnas lärande behöver stärkas genom en mer anpassad och funktionell lagstiftning som tar hänsyn till behovet av en flexibel utbildning och vuxnas behov. Lagförslagen kommer att ha stor betydelse för bl.a. kvaliteten i utbildningen för elever med utvecklingsstörning.

Antalet elever i särskolan har ökat kraftigt under de senaste 15 åren. Det har framkommit att en del av elevökningen beror på att elever skrivs in i särskolan på tveksamma grunder. Detta är inte acceptabelt. Det är därför angeläget att beslut om mottagande i särskolan är välgrundat eftersom ett sådant beslut har vittgående konsekvenser för den enskilde, t.ex. när det gäller möjligheter till fortsatta studier. Elever skall inte tas emot i särskolan om de inte tillhör särskolans personkrets. Det åligger kommunerna att styra resurserna till de elever som mest behöver stöd oavsett om de går i grundskolan eller särskolan.

Förstärkt yrkesutbildning i särskolan och särsvux

Arbete är viktigt för alla människor. Att ha en roll i arbetslivet och att få känna tillhörighet och delaktighet är något fundamentalt, som bland annat handlar om behovet av gemenskap och sociala relationer. Det är viktigt att utbildningen i gymnasiesärskolan och särsvux ger sådan utbildning att eleverna i möjligaste mån kan få ett arbete och att skolan i samverkan med andra kommunala verksamheter stödjer elevernas inträde på arbetsmarknaden.

Skrivelsens inriktning

I denna skrivelse har regeringen valt att fokusera på fem områden som är centrala för att förbättra utbildningen för elever med utvecklingsstörning. De områden som lyfts fram i skrivelsen är särskolans och särsvux framtida inriktning (avsnitt 4), rätten till utbildning i särskolan och särsvux (avsnitt 5), ökade valmöjligheter och ökad flexibilitet (avsnitt 6), kvalitet och kunskap (avsnitt 7) samt övergången till yrkeslivet och vuxenlivet (avsnitt 8). Skrivelsen omfattar därmed inte alla de områden och frågor som Carlbeck-kommittén behandlar i sitt slutbetänkande.

Med utgångspunkt i bl.a. de bedömningar som görs i denna skrivelse avser regeringen att i kommande lagförslag om såväl skolväsendet för barn och ungdomar som skolväsendet för vuxna lämna ett fullständigt förslag till lagreglering för särskolan och särsvux.

3 Särskolan och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux) i dag

Skr. 2005/06:151

Skolformerna särskola och sär vux är till för elever med utvecklingsstörning (se 6 kap. 1 § och 12 kap. 1 § skollagen [1985:1100]). Även barn, ungdomar och vuxna som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom samt elever med autism eller autismliknande tillstånd har under vissa förutsättningar rätt till utbildning i särskola och sär vux (se 1 kap. 16 § skollagen). I skrivelsen används begreppen "elever med utvecklingsstörning" och "barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning" även för dessa elever.

Särskolan

Särskolan som skolform omfattar den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan. Bestämmelserna om särskolan finns framför allt i 6 kap. skollagen. Utbildningen i särskolan syftar till att ge barn och ungdomar med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan.

Särskolan har sedan år 1994 samma läroplan som grundskolan, respektive gymnasieskolan. Däremot har särskolan egna kursplaner som är anpassade till elever med utvecklingsstörning.

I *den obligatoriska särskolan* går elever som bedöms inte kunna nå grundskolans kunskapsmål därför att de har en utvecklingsstörning. Den obligatoriska särskolan är uppdelad i *grundsärskola* och *träningsskola*. I *grundsärskolan* går elever med lindrig utvecklingsstörning. Eleverna undervisas ungefär i samma ämnen som grundskolans elever. Ämnenas innehåll och omfattning anpassas dock till varje elevs förutsättningar.

Eleverna i *träningsskolan* har en begåvningsnedsättning som gör att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen i grundsärskolan. I stället för enskilda ämnen rymmer kursplanerna i träningsskolan fem ämnesområden som tillsammans skall ge individen förutsättningar för en god helhetsutveckling. De fem områdena är estetisk verksamhet, kommunikation, motorik, vardagsaktiviteter och verklighetsuppfattning.

Elever i den obligatoriska särskolan har en nioårig skolplikt. Därutöver har eleverna rätt till ett tionde, frivilligt skolår för att komplettera utbildningen.

Sedan år 1996 pågår en försöksverksamhet som innebär att skolpliktiga barn inte kan tas emot i den obligatoriska särskolan utan vårdnadshavarnas medgivande. Detta innebär att barn med utvecklingsstörning, om vårdnadshavarna önskar det, har rätt att gå i en grundskola och följa grundskolans mål och kursplaner även om eleverna inte bedöms ha förmåga att nå upp till kunskapsmålen i grundskolan. Försöksverksamheten regleras i lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainsflytande över utvecklingsstörda barns skolgång. Försöket gäller t.o.m. juni 2008.

Enligt statistik från Skolverket deltog läsåret 2004/05 omkring 14 700 elever i undervisningen i den obligatoriska särskolan, varav ca 10 450 i

grundskolan och knappt 4 300 i träningskolan. Andelen elever i obligatoriska särskolan som fick sin utbildning integrerad i en grundskoleklass, dvs. de gick minst halva tiden tillsammans med elever i grundskolan, var 15 procent läsåret 2004/05.

Lärartätheten är förhållandevis hög i den obligatoriska särskolan – drygt 25 heltidslärartjänster per 100 elever. Detta kan jämföras med grundskolan där det är 8 heltidslärartjänster per 100 elever. År 2004 var kostnaden för en elev i den obligatoriska särskolan 265 500 kronor jämfört med 69 400 kronor för en elev i grundskolan.

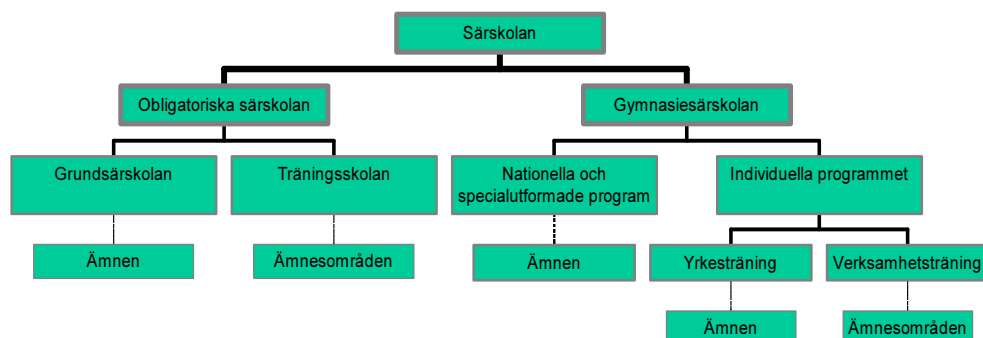
Gymnasiesärskolan bygger på den obligatoriska särskolan och vänder sig till ungdomar som inte bedöms kunna gå i gymnasieskolan därför att de har en utvecklingsstörning. Gymnasiesärskolan skall utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som en förberedelse för ett meningsfullt vuxenliv i arbete, boende och fritid. I gymnasiesärskolan anordnas nationella, specialutformade och individuella program, vilka alla är fyraåriga. Det finns åtta nationella program. Inom det individuella programmet får eleverna antingen yrkesträning eller verksamhetsträning.

Ungdomar med utvecklingsstörning som har gått i den obligatoriska särskolan har även möjlighet att tas emot på ett individuellt program i gymnasieskolan, om de bedöms kunna gå i gymnasieskolan.

Enligt statistik från Skolverket gick drygt 7 100 elever i gymnasiesärskolan läsåret 2004/05. Av dessa gick knappt 2 700 på individuella program, varav 1 700 i yrkesträning och ca 1 000 i verksamhetsträning. Övriga elever gick på ett nationellt eller specialutformat program. Av samtliga elever i gymnasiesärskolan var cirka fyra procent individ- eller gruppintegrerade i gymnasieskolan.

Även inom gymnasiesärskolan är lärartätheten förhållandevis hög – drygt 24 heltidslärartjänster per 100 elever. För gymnasieskolan är motsvarande uppgift drygt 8 heltidslärartjänster per 100 elever. År 2004 var snittkostnaden för en elev i gymnasiesärskolan 221 700 kronor jämfört med 83 500 kronor för en elev i gymnasieskolan.

I nedanstående diagram sammanfattas särskolans organisation.

Enligt 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) skall särvux – med elevernas tidigare utbildning och erfarenheter som utgångspunkt samt utifrån varje elevs förutsättningar – fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som grund för deltagande i samhällsliv och yrkesliv. Utbildningen inom särvux, som bedrivs i form av fristående kurser, syftar till att ge kunskaper motsvarande de som ungdomar kan få i den obligatoriska särskolan och på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan. Eleverna kan välja att studera en enda kurs, eller olika kombinationer av kurser. Utbildningen i särvux kan därför ge kompetens i såväl enstaka ämnen som kompetens motsvarande den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolans yrkesutbildning. Timplanerna i särvux anger endast riktvärden. En studerande kan behöva mer eller mindre tid för att nå ett utbildningsmål och har alltid rätt att fullfölja kursen. Förutsättningen är dock att den enskilde bedöms ha förmåga att nå ett bestämt utbildningsmål. Bestämmelser om särvux finns framför allt i 12 kap. skollagen.

Läsåret 2004/05 hade särvux nära 4 800 elever enligt Skolverkets statistik. Målgruppen för särvux är sannolikt större. I Kunskapslyftskommitténs delbetänkande *Vuxenutbildning för alla – Andra året med kunskapslyftet* (SOU 1999:39) beräknas målgruppen för särvux uppgå till ca 45 000 personer. I genomsnitt fick varje elev i särvux undervisning motsvarande 2,7 timmar per vecka. Snittkostnaden för en elev i särvux är 31 200 kronor under ett år.

Huvudmannaskap

Utbildningen i särskolan och särvux bedrivs i huvudsak i kommunal regi. Därutöver finns det omkring 50 fristående särskolor med knappt 800 elever samt nio särskolor som drivs i landstingets regi med drygt 200 elever. Landstinget i Södermanlands län anordnar enligt avtal med staten riksrekryterande utbildning för vissa ungdomar med utvecklingsstörning. Dessa ungdomar kan på grund av svåra beteendestörningar inte bo och utbildas inom hemkommunernas reguljära verksamhet. Enligt ett avtal med staten anordnar Örebro kommun i sin gymnasiesärskola utbildning för ungdomar från hela landet som är döva eller hörselskadade och har en utvecklingsstörning.

För döva eller hörselskadade barn med utvecklingsstörning finns en nationell tvåspråkig (teckenspråk och svenska) specialskola för vilken staten är huvudman genom Specialskolemyndigheten. Specialskolan vänder sig till barn som inte kan gå i grundskolan eller särskolan därför att de är döva eller hörselskadade.

Folkbildningens roll för personer med utvecklingsstörning

Folkhögskolorna och studieförbundens utbildningar har en viktig roll när det gäller utbildningen för vuxna med utvecklingsstörning. Folkbildningens verksamhet uppvisar en stor bredd vad gäller inriktning och innehåll. Under år 2005 hade 25 folkhögskolor långa kurser om minst en termin för personer med utvecklingsstörning. Verksamheten förekommer över i stort sett hela landet.

4 Den framtida inriktningen för särskolan och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda (särsvux)

4.1 Särskolan och särsvux kvarstår

Regeringens bedömning: Särskolan och särsvux kvarstår för de elever med utvecklingsstörning som har behov av anpassade kunskapsmål. Samtidigt bör kontakterna mellan elever med och utan utvecklingsstörning öka. Samverkan mellan skolformerna bör därför stärkas och utvecklas.

Carlbeck-kommitténs förslag och bedömning: Kommittén anser att samverkan mellan den obligatoriska särskolan och grundskolan, mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan samt mellan kommunal vuxenutbildning (komvux) och särsvux bör utvecklas. Detta ställer krav på genomtänkta strategier för bl.a. skolans organisation, undervisningen och personalens kompetens. Ökad samverkan ger barn, ungdomar och vuxna möjligheter att möta varandra och utveckla förståelse och tolerans mot olikheter. Kommittén anser också att samverkan är en förutsättning för att på sikt kunna ta ställning till behovet av skilda skolformer.

Remissinstanserna: Bland annat *Läraryrket*, *Lärarnas Riksförbund* och majoriteten av kommunerna anser att särskolan och särsvux bör förbli egna skolformer. *Handikappombudsmannen* anser däremot att en gemensam skolform är en nödvändighet för att uppnå hög kvalitet och ökad samverkan mellan elever och personal. *Jämställdhetsombudsmannen (JämO)* anser att förslaget inte är i enlighet med regel 6 i FN:s standardregler där det framgår att stater bör tillse att utbildning för barn och ungdomar med funktionshinder är en integrerad del av den ordinarie utbildningen. Det förslag som läggs kan därför, enligt JämO, ifrågasättas och kan betraktas diskriminerande. *Barnombudsmannen (BO)* menar att det kan vara oförenligt med barnkonventionen att dela upp barn och unga i olika skolformer på grund av t.ex. funktionshinder. Flera remissinstanser, bl.a. *Malmö högskola* beklagar att kommittén inte gavs möjlighet att fullfölja sitt uppdrag enligt de ursprungliga direktiven.

Skälen för regeringens bedömning

Barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning är en heterogen grupp där förutsättningar och behov skiljer sig åt. Detta innebär att man i frågor som rör utbildningens mål och utformning måste utgå från den enskildes utvecklingsmöjligheter.

I särskolan och särsvux bedrivs undervisningen utifrån kursplaner, som är framtagna särskilt för elever med utvecklingsstörning. Till skillnad från de mål som gäller för grundskolan och gymnasieskolan kan målen i särskolans kursplaner anpassas utifrån den enskilde elevens möjligheter. Regeringen anser att särskolan och särsvux skall finnas kvar som särskilda skolformer för de elever som på grund av sin utvecklingsstörning har behov av individuellt satta kunskapsmål samt en undervisningssituation

Kontakterna mellan elever med och utan utvecklingsstörning bör öka

I ett demokratiskt samhälle måste människors olikheter bemötas med acceptans och tolerans. Skolan har här en viktig roll att förmedla detta synsätt och att genomföra sin verksamhet med respekt för elevers olikheter. De grundläggande värderingar som utvecklas och befästs i skolan har betydelse för hur vårt framtida samhälle kommer att se ut. Av läroplanerna för de obligatoriska respektive frivilliga skolformerna framgår att skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhälle vilar på. Värdena handlar om människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. I mötet mellan elever med olika förutsättningar, erfarenheter och bakgrund finns en utgångspunkt för skolans värdegrundsarbete. Det är mot denna bakgrund viktigt att öka kontakterna mellan elever med och utan utvecklingsstörning. För att möjliggöra detta bör samverkan mellan olika skolformer stärkas och utvecklas. Genom att tillämpa ett s.k. inkluderande arbetssätt kan alla elever utifrån sina förutsättningar delta i skolans verksamhet. Ett sådant arbetssätt innebär att undervisning omfattar alla elever och att alla elever deltar på likvärdiga villkor. Elever med utvecklingsstörning kan t.ex. få hela eller delar av sin utbildning tillsammans med grundskolans elever. Det är dock viktigt att man utgår från den enskilde elevens behov och utvecklingsmöjligheter och formar undervisningen efter detta.

Regeringen anser att det redan i dag finns stora möjligheter till samverkan mellan skolformerna. Flera reformer har genomförts som underlättar samverkan, bl.a. kommunaliseringen av särskolan samt att särskolan och särsvux omfattas av samma läroplan som övriga skolformer. På kommunal nivå har samverkan bl.a. underlättats genom att särskole- och grundskoleverksamheter oftast bedrivs i samma lokaler med gemensam skolledning. Infrastruktursatsningen för vuxnas lärande har inneburit att lärcentrum vuxit fram i många kommuner där skolformerna kan samarbeta och vuxenstudierande mötas oavsett om de studerar inom kommunal vuxenutbildning (komvux) eller särsvux. Samtidigt visar utvärderingar och Carlbeck-kommitténs betänkande att det fortfarande brister i faktisk samverkan. Även om skolformerna successivt har närmat sig varandra handlar det i många fall om en lokalmässig integrering – särskoleklasser riskerar att bli en isolerad verksamhet. Gymnasiesärskolan och särsvux är ofta skilda från övrig gymnasial- respektive vuxenutbildning även om det finns en gemensam skolledning. I avsnitt 7 *Kunskap och kvalitet i utbildningen* lyfter regeringen upp behovet av insatser för att ge stöd till skolhuvudmän och personal för att förbättra förutsättningarna för samverkan.

Internationella överenskommelser

Sverige har anslutit sig till flera internationella deklARATIONER och överenskommelser som utgår från principen om en skola för alla. Några

remissinstanser har uppmärksammat FN:s standardregler som syftar till att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet. Regel 6 i FN:s standardregler betonar t.ex. att staterna bör se till att utbildning för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder är en integrerad del av den ordinarie utbildningen. Vidare finns Salamancadeklarationen och Dakaröverenskommelsen som tar upp värderings- och attitydfrågor. Även i Salamancadeklarationen slås det fast att elever med behov av särskilt stöd måste ha tillgång till ordinarie skolor och att ordinarie skolor är det effektivaste sättet att bekämpa diskriminerande attityder, att skapa en välkomnande närmiljö, att bygga upp ett integrerat samhälle och att erbjuda utbildning för alla.

Regeringen menar att den svenska ordningen med särskilda skolformer för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning är väl förenlig med dessa internationella deklARATIONER och överenskommelser. Systemet med särskolan och särvox innebär enbart att elever med utvecklingsstörning ges rätt till anpassade individuella kunskapsmål. Det innebär således inte att särskolan och särvox skall bedrivas som isolerade verksamheter, skilda från övrig utbildning. De barn, ungdomar och vuxna, vars utveckling bäst stöds genom att de får delar av eller hela sin utbildning tillsammans med övriga elever, bör självklart få sin utbildning i det som i deklARATIONERNA kallas den ordinarie utbildningen.

4.2 Elever i olika skolformer bör ha samma rättigheter och valmöjligheter

Regeringens bedömning: Elever i olika skolformer bör ha samma rättigheter och valmöjligheter. Regelverket bör därför i möjligaste mån vara likalydande för grundskolan och den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan samt för komvux och särvox.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna som har kommenterat att reglerna skall likna varandra i de olika skolformerna är positiva till detta, bland andra *Sveriges Kommuner och Landsting, Karlstads universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Skolverket, Eksjö, Norrköpings och Örebro kommuner.*

Skälen för regeringens bedömning: Elever i olika skolformer skall så långt som möjligt ha samma rättigheter och valmöjligheter. Detta är en självklar grundbult i det svenska utbildningssystemet. Principen har stöd i internationella konventioner och tydliggörs i skollagens krav på likvärdighet. Likartad reglering och terminologi är dessutom en förutsättning för ökad samverkan mellan grundskolan och den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan samt mellan komvux och särvox.

Regeringen kan konstatera att elever med utvecklingsstörning i vissa delar inte har samma rättigheter och valmöjligheter som övriga barn, ungdomar och vuxna. En viktig utgångspunkt för regeringens bedömningar i denna skrivelse är därför att så långt det är möjligt och lämpligt likställa utbildningen i särskolan och särvox med övriga skolformer.

Bestämmelser i lag och förordning bör således i möjligaste mån vara likalydande för grundskolan och den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan samt för komvux och särsvux.

Utöver de bedömningar som görs framöver i skrivelsen som syftar till att likställa utbildningarna, vill regeringen här lyfta fram möjligheten för elever i särskolan att få betyget Mycket väl godkänd. I dag kan elever i särskolan få betygen Godkänd och Väl godkänd. Det har i flera sammanhang framförts önskemål från elever och vårdnadshavare att betygssteget Mycket väl godkänd skall finnas även i särskolan. Med hänvisning till att regelverket bör vara likalydande mellan skolformerna anser regeringen att betygssteget Mycket väl godkänd bör införas i särskolan. Däremot avvaktar regeringen med att ta ställning till om motsvarande förändring av betygsstegen bör genomföras inom särsvux. Skälet till detta är att regeringen vill invänta resultaten av den utvärdering som Statens skolverk (Skolverket) skall göra av de nationella styrdokumentens ställning och funktion inom särsvux (se avsnitt 7.4).

Regeringen har denna dag i propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148) föreslagit att benämningen godkänd i de olika betygsstegen i de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts, skall ersättas med benämningen godkänt.

Vidare kommer en rad förändringar att genomföras i gymnasieskolan i enlighet med riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition *Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan* (prop. 2003/04:140). I likhet med de nya bestämmelser som införs för gymnasieskolan bör det, enligt regeringens mening, i gymnasiesärskolan t.ex. ges ämnesbetyg, och kurser på specialutformade program bör utgöras av nationella kurser. Som en följd av ämnesbetyg måste sedan ett kursplanearbete göras.

Regeringen har denna dag i propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148) föreslagit att ämnesbetyg skall införas i gymnasial vuxenutbildning i komvux. Ämnesbetyg bör ges även inom särsvux.

Gymnasiesärskolan bör också ha samma kärnämnen som gymnasieskolan, vilket innebär att historia blir ett nytt kärnämne i gymnasiesärskolan. Historia blir därigenom också ett kärnämne inom gymnasial särsvux.

Regeringens bedömning: Särskolan bör delas upp i två skolformer, den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan. Den obligatoriska särskolan bör vidare byta namn till grundsärskolan.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning. Carlbeck-kommittén föreslog därutöver att särsvux bör byta namn till utbildning för vuxna med utvecklingsstörning.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som kommenterat förslagen är positiva till förslagen, t.ex. *Lärarhögskolan i Stockholm*, *Specialpedagogiska institutet*, *Lärarnas Riksförbund* och *Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)*.

Skollagskommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De fåtal remissinstanser som kommenterat förslaget tillstyrker kommitténs förslag, bl.a. *Myndigheten för skolutveckling* och *Handikappförbundens samarbetsorgan*.

Skälen för regeringens bedömning: Skolformen särskola består i dag av två delar, den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan. Regeringen kan i likhet med Skollagskommittén konstatera att det såväl i författningstext som i den praktiska verksamheten ibland råder oklarhet om innebörden av begreppet särskola. Särskola används ofta som beteckning för den obligatoriska särskolan, vilket alltså inte är korrekt. Det är därför inte heller entydigt vilka regler i skollagen om gäller för den obligatoriska särskolan och vilka som gäller för gymnasiesärskolan. Den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan bör därför bli separata skolformer med skilda kapitel i skollagen. Därigenom skapas en ökad tydlighet i fråga om vilka regler som gäller för respektive verksamhet.

Den obligatoriska särskolan bör byta namn till grundsärskolan. Härigenom tydliggörs den obligatoriska särskolans plats i systemet, och kopplingen till grundskolan lyfts fram på ett tydligare sätt.

I departementspromemorian *Vuxenutbildningslag* (Ds 2005:33) föreslås också att skolformen särsvux skall byta namn till utbildning för vuxna med utvecklingsstörning. Flera remissinstanser har påpekat att namnet på skolformen är vilseledande, eftersom skolformen även vänder sig till personer som inte är utvecklingsstörda, t.ex. personer med förvärvade hjärnskador. Skolformen bör därför ha ett namn som omfattar hela personkretsen. Under beredningen i Regeringskansliet har det övervägts att i stället byta skolformens namn till särskild utbildning för vuxna. Regeringen har för avsikt att ta ställning till namnet på skolformen i det lagförslag rörande det offentliga skolväsendet för vuxna som senare kommer att överlämnas till riksdagen.

I denna skrivelse används för tydlighetens skull gällande begrepp, dvs. särskolan alternativt den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan samt särsvux.

5 Rätten till utbildning i särskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox)

5.1 Vilka elever skall ha rätt till utbildning i särskolan och särvox?

Regeringens bedömning: Rätten till utbildning i den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och i särvox bör preciseras i lagstiftningen. I fortsättningen bör barn, ungdomar och vuxna med autism eller autismliknande tillstånd endast tas emot i särskolan och särvox om de konstateras ha en utvecklingsstörning eller en betydande och bestående hjärnskada. Konsekvenserna av en sådan regelförändring bör följas upp och utvärderas i syfte att säkerställa att behoven för elever med autism eller autismliknande tillstånd tillgodoses inom ramen för grundskolan, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning (komvux).

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer i stort med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Med ett fåtal undantag är de remissinstanser som kommenterat förslaget positiva till att det preciseras vilka som har rätt till särskola och att rätten begränsas till de elever som har en utvecklingsstörning.

Flera remissinstanser uttrycker dock en oro för skolsituationen för elever med autism. Remissinstanserna konstaterar dels att en skärpning av kraven kommer att ställa höga krav på grundskolan att skapa lösningar inom den egna verksamheten, dels att dessa krav kommer att kräva stora insatser när det gäller kompetensutveckling och resurser inom grundskolan.

Riksföreningen Autism anser att det är självklart att normalbegåvade elever med autism skall erbjudas en individuellt anpassad undervisning inom grundskolan. Riksföreningen betonar dock behovet av specialpedagogisk kompetens hos dem som skall arbeta med barn och unga med autism samt att autism ställer stora krav på anpassning av inlärnings-situationen. Riksföreningen Autism anser vidare att det är nödvändigt att begreppet autism återfinns i lagstiftningen. Det bör uttryckligen anges i lagstiftningen att autistiska elever som har en utvecklingsstörning kan tas emot i särskolan.

Skälen för regeringens bedömning: Som framgår av tidigare avsnitt anser regeringen att den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och särvox skall finnas kvar. Skolformerna skall finnas till för de elever som på grund av en utvecklingsstörning har behov av anpassade kunskapsmål, vilket innebär att dessa skolformer inte skall användas som alternativ för de elever som bedöms ha förmåga att nå upp till kunskapsmålen för grundskolan eller bedöms kunna gå i gymnasieskolan respektive i komvux.

Skolverkets utvärderingar visar att antalet elever i särskolan kraftigt har ökat under den senaste tioårsperioden. Elevökningen står inte i proportion till det ökade elevantalet i grundskolan och kan inte heller relateras till någon fastställd ökning av antalet barn med intellektuella

funktionshinder i befolkningen. Utvärderingarna visar också att det är stora skillnader mellan kommuner när det gäller andelen elever som går i särskolan. Som Carlbeck-kommittén redovisat kan en del av skillnaden förklaras av olika bedömningar beträffande elever med autism. I en del kommuner tas enbart barn med autism i kombination med en utvecklingsstörning emot i särskolan medan det i andra kommuner räcker med diagnosen autism. Nuvarande reglering leder alltså till skilda tolkningar av vilka som är berättigade att tas emot i särskolan.

Att barn, ungdomar och vuxna tas emot i rätt skolform är en viktig rättssäkerhetsfråga. Val av skolform får stora konsekvenser för möjligheten till fortsatta studier, men också för valmöjligheterna på arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att elever inte hänvisas till obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan i brist på lämpliga alternativ. Eleverna skall tas emot i rätt skolform och därigenom få möjlighet att nå målen för utbildningen. De har också rätt till stöd i sitt skolarbete och skolhuvudmannen har motsvarande skyldighet att tillgodose behoven.

I dag tillhör barn, ungdomar och vuxna med autism och autismliknande tillstånd personkretsen för särskolan och särvux (se 1 kap. 16 § och 3 kap. 3 § skollagen). För att tas emot i den obligatoriska särskolan skall eleven ha en utvecklingsstörning alternativt hjärnskada alternativt autism eller autismliknande tillstånd. Härutöver krävs att detta funktionshinder innebär att barnet inte bedöms kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål. Detsamma gäller för gymnasieskolan med den skillnaden att funktionshindret skall innebära att eleven inte bedöms kunna gå i gymnasieskolan.

Barn, ungdomar och vuxna med autism eller autismliknande tillstånd bör, enligt regeringens mening, endast tas emot i särskolan och särvux om de konstateras ha en utvecklingsstörning eller en betydande och bestående hjärnskada. Elever med autism som inte har en utvecklingsstörning bör ha kunskapsmål som motsvarar deras förutsättningar och de bör därför läsa enligt de kunskapsmål som gäller för grundskolan, gymnasieskolan respektive kommunal vuxenutbildning (komvux) och få det stöd och den anpassade undervisning de kan behöva inom ramen för dessa skolformer.

En sådan förändring kommer att ställa krav på grundskolan, gymnasieskolan och komvux. Där måste finnas en lärmiljö som är anpassad till dessa elevers behov och förutsättningar samt tillgång till den specialpedagogiska kompetens som behövs. Regeringen avser att noga följa utvecklingen, och Skolverket bör i anslutning till att reformen genomförs få i uppdrag att utvärdera hur behoven för elever med autism eller autismliknande tillstånd tillgodoses inom ramen för grundskolan, gymnasieskolan och komvux.

Det är säkert så att många elever med autism kan ha behov av det pedagogiska kunnandet och den lärmiljö som finns inom särskolan och särvux. Regeringen vill därför betona den möjlighet som finns för elever med autism att följa grundskolans, gymnasieskolans eller komvux kursplaner, men få sin undervisning i en grupp eller klass i särskolan eller särvux. Det viktiga är att utgå från den enskildes behov och förutsättningar och anpassa utbildningen därefter.

Regeringens bedömning: Endast de elever som uppfyller kraven för mottagande i särskolan och sär vux bör tas emot i dessa skolformer. Av författningsregleringen bör det framgå att ett beslut om mottagande i särskolan skall föregås av en allsidig utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk och medicinsk bedömning samt, om så bedöms motiverat, även en social bedömning. Detta bör normalt gälla även inför mottagandet i sär vux. Vidare bör det framgå att vårdnadshavarna skall ha rätt till insyn och delaktighet i utredningsprocessen. Det är också viktigt att barnet får komma till tals och att hans eller hennes åsikter beaktas.

En elev som har gått ut den obligatoriska särskolan bör ha rätt att gå vidare till gymnasiesärskolan utan att ytterligare prövning av rätten till särskola görs.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Kommittén har inget förslag när det gäller sär vux, men argumenterar för att man måste kunna fastställa om en person hör hemma i denna skolform.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser som yttrat sig ser mycket positivt på förslaget att skärpa utredningsförfarandet samt på förslaget om vårdnadshavarnas rätt till insyn i utredningsprocessen. *Karlstads universitet* anser att det är av stor vikt att alla elever utreds enligt samma riktlinjer och av lika kompetent personal oavsett var i landet man bor. Ett fåtal remissinstanser har ifrågasatt behovet av att göra en social utredning, bl.a. *Handikappförbundens samarbetsorgan*, *Nacka kommun* samt *Skolverket* som anser att en sådan inte behöver vara obligatorisk i uppenbara fall. Ett flertal remissinstanser betonar vikten av kompetens för utredningsförfarandet och för beslutet, bl.a. *Socialstyrelsen* och *Malmö kommun*.

Flera remissinstanser betonar vikten av att ha med vårdnadshavarna i processen, bl.a. *Socialstyrelsen* och *Nyköpings kommun*. *Malmö högskola* menar att vårdnadshavarna skall ha rätt att aktivt delta i utredningsarbetet med hänsyn till att de har den största samlade kunskapen om barnet. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser att det bör framgå om utredningsskyldigheten inför mottagande i grundskolan även skall omfatta mottagande gymnasiesärskolan. *Skolverket* anser att ett sådant krav bör föreligga. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser att det är oklart hur en utredning om barnet kan initieras, om hemkommunen ensam kan ta initiativ till en sådan utredning som skall föregå prövningen. *Skolverket* menar att det bör förtydligas att kommunen har en allmän utredningsplikt oavsett om vårdnadshavare begär en utredning eller inte. *Nyköpings kommun* menar att det är viktigt att föräldrarna medger att en fullständig särskoleutredning får göras.

Behov av ett stärkt utredningsförfarande

Som tidigare har framgått visar utredningar att andelen mottagna elever i särskolan ökat kraftigt samtidigt som det är stora skillnader mellan kommunerna när det gäller andelen elever i särskolan. Skolverkets utvärderingar och inspektioner har även visat att det finns brister i utredningsförfarandet i kommunerna. Beslut om att en elev skall tas emot i särskolan eller sär vux fattas således inte alltid på ett rättssäkert sätt.

Det finns i dag inga närmare bestämmelser i skollagen (1985:1100) eller skolformsförordningarna om utredningsförfarandet inför mottagandet i särskolan. Allmänna förvaltningsrättsliga bestämmelser i bl.a. förvaltningslagen (1986:223) gäller dock; t.ex. beträffande serviceskyldigheten (4 §), allmänna krav på handläggningen (7 §) samt dokumentation och kommunikation (15 och 16 §§). Vidare har Skolverket gett ut allmänna råd om mottagande i den obligatoriska särskolan. I dessa råd rekommenderar Skolverket att det inför mottagandet görs en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och en social del.

Med hänsyn till brister i utredningsförfarandet – och eftersom beslut om mottagande i skolformen får så stora konsekvenser för eleverna – finns det enligt regeringens bedömning skäl att i skollagen precisera kraven på utredning som skall föregå ett beslut om mottagande i särskolan. Utredningen bör, enligt regeringens mening, vara allsidig och innefatta en medicinsk, en psykologisk och en specialpedagogisk bedömning. Den bör också innefatta en social bedömning, om det inte rör sig om uppenbara fall då det inte är någon tvekan om att eleven har en utvecklingsstörning och på grund av denna inte kan gå i grundskola eller gymnasieskola. Några remissinstanser har ifrågasatt behovet av en social utredning. Enligt regeringens uppfattning kan en sådan utredning många gånger dock vara ett viktigt komplement t.ex. för att kunna utesluta särskola som ett alternativ i fall där det finns andra faktorer som kan påverka elevens skolsituation.

Som både Carlbeck-kommittén och ett flertal remissinstanser betonat är det viktigt att utredningarna håller hög kvalitet och genomförs av personal med adekvat utbildning. I utredningen måste personal med olika kompetenser involveras: dvs. medicinsk, specialpedagogisk, psykologisk och psykosocial kompetens med särskilda sakkunskaper dels om utvecklingsstörning och andra funktionshinder, t.ex. autism, dels om de kvalificerade tester och bedömningar som måste göras. Inte minst är detta av stor vikt när det gäller barn och ungdomar med flerfunktionshinder eller som är nyanlända i landet och inte har svenska som modersmål.

Initiativet till en utredning

Initiativ till en utredning bör kunna tas av både vårdnadshavare och av hemkommunen. Vårdnadshavarna kan t.ex. väcka frågan i samband med att barnet skall börja skolan. Med hänsyn till att det i dag råder osäkerhet om hur frågan kan väckas bör det tydliggöras att skolan alltid har ett grundläggande ansvar för att se till att den elev som går i skolan får det stöd denne behöver. Frågan om en utredning inför ett eventuellt mot-

tagande i den obligatoriska särskolan respektive gymnasiesärskolan kan således också väckas i samband med utredningen om elevens skolgång och behov av stöd. Hemkommunen kan därigenom påbörja en pedagogisk utredning för att kunna ge eleven adekvat stöd i skolarbetet. Bedömer hemkommunen att det finns behov av att göra en fullständig utredning som även innefattar en medicinsk, psykologisk och en social bedömning är det dock viktigt att först inhämta vårdnadshavarnas samtycke.

Vårdnadshavarna och eleverna är viktiga i utredningsprocessen

Som både Carlbeck-kommittén och flera remissinstanser påtalat är vårdnadshavarna en stor och viktig resurs i utredningsförfarandet. De har den största samlade kunskapen om barnet. Denna kunskap måste självfallet tas tillvara i utredningsprocessen. Vårdnadshavarnas kunskap om och inställning till barnets funktionshinder och deras medvetenhet om vilka konsekvenser dessa får är en förutsättning för att de skall kunna ta ställning till om barnet eller den unge skall gå i grundskola eller den obligatoriska särskolan respektive gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Också av detta skäl är det viktigt att engagera vårdnadshavarna i utredningsprocessen och att delge dem resultaten av denna. Vårdnadshavarnas rätt till insyn och delaktighet i utredningsprocessen bör därför stärkas och ges stöd i författningar. Det är samtidigt viktigt att tydliggöra att det åligger hemkommunen att besluta om barnet eller den unge tillhör särskolans personkrets. I utredningsprocessen är det självfallet även viktigt att låta barnen komma till tals och att deras åsikter beaktas, med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad.

Utredningar av barn med invandrarbakgrund kräver speciell omsorg och kompetens

Regeringen anser i likhet med Carlbeck-kommittén att utredningen av ett barns eventuella utvecklingsstörning kan innebära speciella svårigheter om barnet har invandrarbakgrund. En familjs historia, kultur, religion och skoltraditioner är viktiga faktorer när det gäller att bedöma barns förutsättningar och prestationer. I de testsituationer som ingår i utredningsförfarandet måste därför hänsyn tas till detta eftersom tester är mer eller mindre kulturbundna. Särskild hänsyn måste också tas i kontakten med vårdnadshavarna när det föreligger språksvårigheter och då det finns bristande erfarenheter av det svenska skolsystemet.

Utredningsförfarandet bör författningsregleras

Med hänsyn till vad som ovan anförts bör det införas författningsreglering om utredningsförfarandet inför beslut om mottagande i såväl den obligatoriska särskolan som gymnasiesärskolan. Har eleven gått i den obligatoriska särskolan har emellertid en utredning redan gjorts. Ett författningsreglerat utredningsförfarande bör därför inte omfatta de fall där en elev från den obligatoriska särskolan ansöker till gymnasiesärskolan. Det kan emellertid finnas behov av att göra en utredning i vissa

fall, t.ex. om den unge vill tas emot på ett individuellt program i gymnasieskolan eller om det finns andra skäl som talar för att en utredning bör göras.

Mottagandet i särsvux

Regeringen har, som nämns i avsnitt 5.4, i propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148) denna dag föreslagit att vuxna med utvecklingsstörning skall få en rätt till utbildning inom grundläggande särsvux liksom övriga vuxna har rätt till grundläggande vuxenutbildning. En bedömning av vilken skolform den sökande har rätt till måste därför göras. De flesta personer som ansöker om att få delta i särsvux har tidigare gått i särskolan och har därigenom redan genomgått en utredning som fastställt att den sökande har en utvecklingsstörning. Därmed är bedömningen om personen tillhör särsvux personkrets oftast given.

Frågan om en sökande tillhör särsvux personkrets aktualiseras främst i de fall den sökande inte tidigare har gått i särskolan. Den som först i vuxen ålder bedöms ha en utvecklingsstörning kan få problem med sin identitet och sin sociala tillhörighet. Det kan därför vara viktigt att den sökande verkligen får en utredning. Regeringen menar att huvudregeln bör vara att det inför mottagandet i särsvux skall ha genomförts en utredning som fastställer om den sökande tillhör personkretsen. Det kan dock övervägas om det alltid skall vara nödvändigt med en utredning för en person som önskar läsa någon enstaka kurs inom särsvux eller när det är uppenbart att personen i fråga har en utvecklingsstörning eller en förvärvad hjärnskada. Det finns därför, enligt regeringens mening, skäl att ha ett mer flexibelt system för särsvux jämfört med särskolan.

5.3 Allmänna råd om mottagande i särskolan och särsvux

Regeringens bedömning: De allmänna råden om mottagandet i särskolan bör ses över. Råden bör utökas till att omfatta även gymnasiesärskolan och särsvux. Att huvudmannen kontinuerligt måste pröva om en elev är mottagen i rätt skolform bör också framgå av de allmänna råden.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Kommittén föreslår att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får i uppdrag att utfärda närmare anvisningar om vårdnadshavarnas rätt till insyn i utredningsprocessen. Kommittén föreslår också att det i förordningsform ställs krav på att ett beslut om rätt till särskola regelbundet skall omprövas.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har konstaterat att Skolverkets allmänna råd måste ses över om nya bestämmelser införs.

Ett fåtal remissinstanser har kommenterat Carlbeck-kommitténs förslag till författningsreglering när det gäller omprövning av rätten till särskola. En övervägande del av dessa anser att det inte bör införas krav på att man regelbundet skall utreda eleven utan anser att en ny utredning bör göras endast om det finns behov av en sådan. *Riksföreningen Autism* an-

för att en regelmässig omprövning skulle skapa stor otrygghet hos både den utredningen berör och dennes vårdnadshavare. *Nacka kommun* anser att en regelbunden uppföljning av elevernas utveckling är en självklarhet men att en ny allsidig utredning endast skall göras om det föreligger särskilda skäl.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen bedömer att om ändrade bestämmelser om mottagande i obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan införs behöver Skolverkets allmänna råd ses över.

De allmänna råden omfattar i dag inte mottagande i gymnasiesärskolan och särvox. Med hänsyn till att det kan finnas behov av stöd även inför mottagandet i dessa skolformer bör råden omfatta även gymnasiesärskolan och särvox.

Carlbeck-kommittén har föreslagit att det föreskrivs att ett beslut om mottagande i särskola regelbundet skall omprövas. Kommittén menar att det inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt är angeläget att mer formellt och regelmässigt ompröva varje särskolelevs rätt till det stöd som särskolan kan ge. Prövningen bör då enligt kommittén gälla elevens utveckling i förhållande till uppställda mål och ge underlag för ställningstagande om elevens behov bättre kan tillgodoses i någon annan skolform. Med jämna mellanrum bör utvärderingen av elevens utveckling ställas i relation till den senaste utredningen.

Regeringen anser, i likhet med Carlbeck-kommittén, att det är angeläget att regelbundet följa upp elevens utveckling i förhållande till uppställda mål för att kunna ta ställning till om elevens behov bättre kan tillgodoses i annan skolform. I 3 kap. 4 § tredje stycket skollagen (1985:1100) anges att om ett barn som har tagits emot i särskolan bedöms kunna gå över till grundskolan skall styrelsen för särskolan besluta att barnet inte längre skall vara elev där. Det finns således redan enligt gällande rätt krav på huvudmannen att pröva om eleven är mottagen i rätt skolform. För att kunna ta ställning i denna fråga kan det behövas en förnyad utredning. Det är i så fall den huvudman som är ansvarig för elevens utbildning som måste bedöma om det finns behov av ytterligare utredning. Regeringen bedömer att det därför inte finns behov av att ytterligare reglera att beslut om särskola skall kunna omprövas. För att uppmärksamma kravet bör emellertid Skolverkets allmänna råd även behandla den prövning som kontinuerligt behöver göras.

5.4 Rätt till grundläggande utbildning i särvox

Vuxna med utvecklingsstörning bör självklart ha rätt att delta i utbildning inom särvox liksom övriga vuxna har rätt till grundläggande vuxenutbildning. Regeringen har därför denna dag i propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148) föreslagit att en rättighet att delta i utbildning inom de delar av särvox som motsvarar den obligatoriska särskolan skall införas. Rätten till utbildning skall, enligt förslaget, gälla dem som saknar sådana kunskaper som utbildningen i den obligatoriska särskolan syftar till att ge och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

För att bedömas kunna tillgodogöra sig en utbildning får den sökande inte ha behov av kontinuerlig utbildning för att vidmakthålla eller återfå

sina kunskaper. En kommun skall därför inte vara skyldig att erbjuda någon utbildning till sökande som redan har nått de kunskapsmål som gäller för utbildningen, men som behöver vidmakthålla sina kunskaper. Det är dock viktigt att vuxna med utvecklingsstörning ges möjlighet att delta i verksamheter som stimulerar dem till att vidmakthålla de kunskaper som de en gång förvärvat genom utbildning. Detta kan ske på många olika sätt t.ex. genom daglig verksamhet eller studiecirkel.

Även den som genomgått särskolan kan emellertid sakna kunskaper inom vissa ämnen och följaktligen ha rätt att delta i grundläggande särsvux. Det kan t.ex. vara frågan om kunskaper om ny teknik och nya metoder avseende kommunikationsstöd. Likaså skall personer som haft stor frånvaro under sin utbildning i den obligatoriska särskolan, t.ex. på grund av sjukdom, kunna anses sakna kunskaper. Ett villkor för att dessa personer skall ha rätt att delta i grundläggande särsvux är dock att de nu också bedöms ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Så kan t.ex. vara fallet om deras personliga förhållanden har ändrats på något sätt. För personer med förvärvade hjärnskador, som tidigare har gått i grundskola eller gymnasieskola, inträder en rätt till särsvux om konsekvenserna av hjärnskadan är av den art att hon eller han behöver utbildning och särsvux därvid är den lämpligaste skolformen.

Kommunerna skall ansvara för att de kommuninvånare som har rätt till utbildning inom särsvux och önskar det också får delta i sådan utbildning.

Som tidigare nämnts avser regeringen att återkomma med ytterligare förslag på lagändringar i avsikt att göra bestämmelserna för komvux och särsvux mer likalydande. Frågan om en rätt till särsvux är dock av så stor betydelse ur rättvisesynpunkt att regeringen valt att föregå den planerade propositionen med ett lagförslag i detta avseende.

5.5 Särskild uppmärksamhet av utbildning för vuxna invandrare med utvecklingsstörning

Vuxna invandrare, även de med utvecklingsstörning, har rätt till skolformen svenskundervisning för invandrare (sfi). Sfi syftar till att ge grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället.

Utredningen om utbildning i svenska för invandrare (Sfi-utredningen) tar i sitt betänkande *Vidare vägar och vägen vidare. Svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv* (SOU 2003:77) mycket kort upp frågan om utbildning för invandrare med utvecklingsstörning. Utredningen konstaterar att det är viktigt att skapa förutsättningar för en ökad samverkan och flexibilitet mellan sfi och särsvux. En sådan samverkan mellan personer med kompetens i ämnet svenska som andraspråk och lärare inom särsvux med specialpedagogiska kompetens skulle underlätta bedömningen av hur sfi-utbildningen skall utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Carlbeck-kommittén instämmer i utredningens slutsatser. Varken Carlbeck-kommittén eller Sfi-utredningen för dock fram några konkreta förslag i denna fråga.

Regeringen delar Carlbeck-kommitténs och Sfi-utredningens bedömningar om vikten av ökat samarbete mellan skolformerna när det gäller utbildning för vuxna invandrare med utvecklingsstörning. Hur samverkan skall ske är dock ett kommunalt ansvar. Det är t.ex. fullt möjligt för

kommunerna att för vissa elever låta genomföra svenskundervisningen inom särvox. Kommunerna kan även på andra sätt stärka samarbetet mellan skolformerna. Många invandrare med utvecklingsstörning har en bristfällig skolbakgrund och kan därför behöva utbildning även i andra ämnen än svenska. Det är därför viktigt att kommunerna uppmärksammar denna grupp och informerar om möjligheterna till studier, men samtidigt också uppmärksammar det ökade behovet av lärarkompetens i ämnet svenska som andraspråk i särvox. Regeringen anser också att det är viktigt att Myndigheten för skolutveckling uppmärksammar denna grupp i myndighetens utvecklingsinsatser när det gäller vuxenutbildningen.

Regeringen har vidare denna dag i propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148) föreslagit att om en elev inom grundläggande särvox har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får undervisningen ges på elevens eget språk.

6 Ökad flexibilitet och ökade valmöjligheter i utbildningen

Skr. 2005/06:151

6.1 Ökat föräldrainflytande över elevers skolgång

Regeringens bedömning: Elever med utvecklingsstörning bör normalt inte tas emot i den obligatoriska särskolan mot vårdnadshavarnas vilja. Vårdnadshavarna bör således kunna välja om ett barn som har rätt till utbildning i den obligatoriska särskolan i stället skall tas emot i grundskolan.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna som berört denna fråga är positiva till förslaget, bl.a. *Handikappförbundens samarbetsorgan*, *Barnombudsmannen (BO)*, *Göteborgs universitet*, *Lärarhögskolan i Stockholm*, *Skolverket*, *Myndigheten för skolutveckling* och flertalet kommuner. *Gislaveds kommun* menar att föräldrarnas val av skolform och skolplacering har medfört en något mindre resurskrävande verksamhet och med betydligt bättre kvalitet. BO anser att barnet skall ges möjlighet att uttrycka sin åsikt beträffande valet av skolform, i enlighet med barnkonventionen.

Några få remissinstanser, bl.a. *Justitieombudsmannen (JO)*, är negativa eller tveksamma till förslaget. JO anser att förslaget synes kunna leda till att ett barn, som till följd av en fastställd utvecklingsstörning får antas sakna alla förutsättningar att nå upp till grundskolans kunskapsmål, ändå på grund av utebliven begäran från vårdnadshavaren skall tas emot i grundskolan. *Sjöbo kommun* anser att förslaget inte fullt ut är förenligt med ett barnperspektiv. *Hässleholms kommun* menar att både pedagogernas och ledningens kompetens behöver kompletteras samt att medel måste tillföras kommunerna om kvaliteten skall kunna bibehållas.

Information och stöd inför valet av skolform till föräldrarna efterfrågas också, bland annat av *Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB)* som vill belysa svårigheten att som vårdnadshavare välja skolform för sitt barn.

Skälen för regeringens bedömning: Sedan år 1996 pågår, enligt lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång, ett försök där vårdnadshavare ges möjlighet att välja om ett barn med utvecklingsstörning som har rätt till utbildning i särskolan i stället skall tas emot i grundskolan. Det huvudsakliga motivet för försöksverksamheten är att ett barns placering i särskolan mot vårdnadshavarnas vilja utgör en dålig grund för barnets skolgång. Skolverket har på regeringens uppdrag utvärderat försöksverksamheten (*Uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande över val av skolform för utvecklingsstörda barn*, dnr 96:565, *I särskola eller grundskola*, Rapport nr 216). Verket är övervägande positivt och förespråkar att försöksverksamheten övergår till reguljär verksamhet.

Regeringen anser att vårdnadshavarna normalt bör ha det slutliga avgörandet om ett barn som har rätt till den obligatoriska särskolan i stället

skall tas emot i grundskolan. Ett förtroendefullt samarbete mellan skola och hem är viktigt för att skapa en god skolmiljö för eleven. Ett beslut om att en elev skall gå i särskolan mot vårdnadshavarnas vilja försvårar självfallet ett sådant samarbete, vilket kan komma att negativt påverka elevens skolgång. Den pågående försöksverksamheten bör därför upphöra och i stället bör rätten att välja skolform enligt ovan skrivas in i skollagen.

Som JO har påpekat medför denna bedömning att ett barn, som till följd av en fastställd utvecklingsstörning får antas sakna förutsättningar att nå upp till grundskolans kunskapsmål, ändå på grund av utebliven begäran från vårdnadshavaren tas emot i grundskolan. Det kan enligt regeringens mening finnas skäl att utifrån barnets perspektiv överväga om vårdnadshavarnas rätt att välja skolform skall vara ovillkorlig. Det kan inte uteslutas att det med hänsyn till det enskilda barnets bästa bör finnas en möjlighet för skolhuvudmannen att frånga vårdnadshavarnas vilja. Här bör i sådana fall en prövning göras utifrån vad som är bäst för barnet. Barnet skall då erbjudas möjlighet att få komma till tals och hans eller hennes åsikter skall beaktas, med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Regeringen instämmer vidare med de remissinstanser som framhållit vikten av att vårdnadshavarna får god information om vilka förutsättningar den obligatoriska särskolan respektive grundskolan har att tillgodose barnets behov och förutsättningar. I den obligatoriska särskolan kan kunskapsmålen och den pedagogiska miljön i större utsträckning anpassas efter elevernas förutsättningar och behov. För vissa elever med utvecklingsstörning kan dock studier i grundskolan vara en positiv utmaning och i viss mån ge ökade valmöjligheter till vidare studier.

För elever som har rätt till särskola, men som tas emot i grundskolan, gäller grundskolans kursplaner och kunskapsmål. Det innebär att eleverna kommer att ha mål som de inte förväntas kunna uppnå. Förutsättningen för att en elev skall ha rätt till den obligatoriska särskolan är ju just den att eleven på grund av utvecklingsstörning inte förväntas uppnå grundskolans kunskapsmål. Om vårdnadshavarna väljer att placera eleven i grundskolan i stället för särskolan är det därför inte rimligt att det skall finnas krav på att grundskolan skall ge eleverna stöd så att de alltid kan nå kunskapsmålen. Däremot skall grundskolan självklart ge eleverna stöd så att de når så långt som möjligt i förhållande till grundskolans mål. Det är viktigt att det i en dialog mellan skola och vårdnadshavare klargörs vilket stöd som grundskolan kan erbjuda, så att vårdnadshavarna har realistiska förväntningar.

Regeringen vill uppmärksamma den möjlighet som finns redan i dag för elever som är mottagna i den obligatoriska särskolan att få sin utbildning förlagd till grundskolan. Genom att eleverna följer den obligatoriska särskolans kursplaner har de mål som är anpassade efter deras förutsättningar, samtidigt som de befinner sig i en miljö som för en del elever kan ge ett bättre stöd för t.ex. elevens sociala utveckling.

Regeringens bedömning: Flexibiliteten inom den obligatoriska sarskolan bör öka. De nuvarande begreppen grundarskola och tränings-skola bör tas bort. Elever bör ha möjlighet att läsa antingen ämnen eller ämnesområden eller en kombination av båda. Det bör också vara möjligt för eleverna att läsa ämnen från grundskolan och få betyg i dessa ämnen.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer i stort med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig om dessa förslag är i stort positiva till förslagen, bl.a. *Lärarhögskolan i Stockholm*, *Malmö högskola*, *Myndigheten för skolutveckling*. *Malmö kommun* är positiv till att gränsen mellan grundarskola och tränings-skola försvinner eftersom den elev som tidigare tillhörde tränings-skolan då kan inkluderas i utbildningen på ett bättre sätt. Flera remissinstanser uttrycker dock en oro för att tränings-skolans innehåll kommer att försvinna i den föreslagna grundarskolan.

Skälen för regeringens bedömning: Eleverna i sarskolan karaktäriseras av stora variationer i sina utbildningsbehov. Därför är kravet på anpassning av undervisningen efter varje elevs individuella nivå och särart inom olika inlärnings- och träningsområden särskilt stort. För att möta de olika behov och förutsättningar som eleverna har anser regeringen att det är viktigt att utbildningen inom den obligatoriska sarskolan är flexibel och individanpassad.

I dag är den obligatoriska sarskolan indelad i grundarskola och tränings-skola. Tränings-skolan är avsedd för de elever som inte kan gå i grundarskolan. Grundarskolan och tränings-skolan har separata kursplaner och i grundarskolan läser man ämnen medan man i tränings-skolan läser ämnesområden, som är mer inriktade på praktiska färdigheter. En elev får antingen sin utbildning i grundarskola eller tränings-skola.

Som nämnts ovan råder det stor variation inom sarskolan när det gäller elevernas utvecklingsmöjligheter. Detta är skälet till att det finns två inriktningar inom den obligatoriska sarskolan. Många elever i sarskolan har emellertid en ojämn begåvningsprofil. Den skarpa gräns som i dag råder mellan grundarskola och tränings-skola skapar onödiga gränsdragningsproblem och ger inte utrymme för att fullt ut möta elevernas behov och förutsättningar. Regeringen anser att eleverna bör ges större möjlighet till en individuellt anpassad utbildning där de inom ramen för den obligatoriska sarskolan kan kombinera ämnen och ämnesområden. Begreppen grundarskola och tränings-skola bör avskaffas.

För att bättre tillvarata elevernas utvecklingsmöjligheter bör de också ha möjlighet att läsa ämnen från grundskolan och få betyg i dessa ämnen. En placering i den obligatoriska sarskolan kommer härigenom inte att innebära någon begränsning av vilka kunskaper och färdigheter som eleverna kan inhämta och utveckla. Det är viktigt att skolan strävar efter att så långt det är möjligt tillgodose elevens och vårdnadshavarnas önskemål om vilka ämnen och ämnesområden som eleven skall läsa.

Från och med våren 2006 skall alla elever i grundskolan och motsvarande skolformer ha en individuell utvecklingsplan (se 7 kap. 1 §

särskoleförordningen [1995:206]). I anslutning till utvecklingssamtalet skall läraren i en framåtsyftande individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Carlbeck-kommitténs förslag om individuella utvecklingsplaner ligger till stor del i linje med de utvecklingsplaner som nu införts. Carlbeck-kommittén föreslår dock att det av planen även skall framgå vilka ämnen och ämnesområden som eleven läser och att planen skall beslutas av rektor. Enligt regeringens mening är det väsentligt att val av ämnen och ämnesområden sker på ett för eleven rättssäkert sätt, och ett sådant beslut bör därför fattas av rektorn. Detta bör dock inte innefattas i en individuell utvecklingsplan. Regeringen avser att återkomma med förslag om hur en regleringen av elevers val i obligatoriska särskolan bör utformas.

En del remissinstanser har uttryckt oro för att träningsskolan skall upphöra och att de behov elever med grav utvecklingsstörning har kan komma att försummas i utbildningen. En del av denna oro förefaller bero på att Carlbeck-kommittén föreslår att begreppet grundsärskola skall gälla hela den nuvarande obligatoriska särskolan och att begreppet träningsskola avskaffas. Carlbeck-kommitténs förslag innebär dock inte att innehållet i det som i dag är träningsskolan tas bort. Även fortsättningsvis bör det enligt kommittén finnas ämnesområden med kursplaner för de elever som har behov av utbildning som är mer inriktad på praktiska färdigheter. Som framgår ovan gör regeringen ingen annan bedömning.

Det finns remissinstanser som anser att möjligheterna att läsa ämnen från grundskolan, och få betyg i dessa, strider mot villkoret för rätt till särskola, som innebär att en elev inte kan nå grundskolans kunskapsmål. Enligt regeringens mening bygger den prövning som görs vid mottagandet till särskolan på en helhetsbedömning av elevens möjligheter att nå kunskapsmålen i grundskolan. Att en elev kan tillgodogöra sig något enskilda ämne i grundskolan strider således inte mot bestämmelserna om rätten till utbildning i särskolan.

6.3 Särskilda skäl för att gå i skola utanför hemkommunen

Regeringens bedömning: En kommun, som inte är elevens hemkommun, bör ha skyldighet att ta emot en elev i sin särskola om det med hänsyn till elevens personliga förhållanden finns särskilda skäl för detta. Denna skyldighet bör gälla såväl den obligatoriska särskolan som gymnasiesärskolan.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som uttalar sig i denna fråga är positiva till förslaget bl.a. *Karlskrona kommun* och *Riksföreningen Autism*. *Skolväsendets överklagandenämnd* anser att det behövs en exemplifiering av vad som kan utgöra särskilda skäl.

Skälen för regeringens bedömning: För elever i grundskolan och gymnasieskolan finns möjligheten att bli mottagna i en annan kommuns skola om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta. Hemkommunen svarar då för kostnaderna för elevens skolgång. I förarbetena till den bestämmelse som gäller för grundskolan anges att det kan finnas särskilda skäl, t.ex. vid mobbning och andra allvarliga konfliktsituationer (prop. 1992/93:230, s. 59). Lång resväg kan också utgöra en grund för rätten att tas emot i en annan kommuns gymnasieskola enligt den praxis som utvecklats genom beslut i Skolväsendets överklagandenämnd. Regeringen bedömer, i likhet med Carlbeck-kommittén, att det är rimligt att motsvarande rätt bör finnas även för elever i den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan. Den närmare regleringen av vad som bör utgöra särskilda skäl återkommer regeringen till i det framtida lagstiftningsärendet.

6.4 Valmöjligheter inom gymnasial utbildning

Regeringens bedömning: Elever i gymnasiesärskolan bör ha större möjligheter att få en utbildning som svarar mot elevernas önskemål. Hemkommunen bör därför sträva efter att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program i gymnasiesärskolan.

Eleven bör vidare få ökade möjligheter att påverka vilket program han eller hon skall gå. Hemkommunens beslut om att en elev skall gå på antingen ett nationellt eller ett specialutformat program eller ett individuellt program bör av det skälet föregås av samråd med eleven.

Ett landsting bör ha möjlighet att anordna individuella program i gymnasiesärskolan.

Vidare bör kvaliteten i den utbildning som ges för elever med utvecklingsstörning inom ramen för gymnasieskolans individuella program följas upp.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer i stort med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Få remissinstanser har yttrat sig om detta förslag. *Handikappförbundens samarbetsorgan*, *Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB)* m.fl. är positiva till en förstärkning av eleven och vårdnadshavarens rätt till samråd när det gäller vilket program som skall erbjudas en elev i gymnasiesärskolan. *Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)* vänder sig mot att hemkommunen skall besluta om vilket program en elev skall gå på. *Nyköpings kommun* anser att det är bättre att erbjuda ett allsidigt urval av kurser och kunskapsområden inom nationella eller specialutformade gymnasieprogram anpassade till gymnasiesärskolan än att bygga upp nationella program inom gymnasiesärskolan. *Gislaveds kommun* anser att det försvårar integreringen att programmen i gymnasiesärskolan inte har sin motsvarighet i gymnasieskolan.

En viktig utgångspunkt när det gäller gymnasial utbildning är att elevernas önskemål om utbildning så långt möjligt skall styra utbildningsutbudet. Att eleverna kan påverka sin utbildning är viktigt för elevernas motivation, men också en bekräftelse på att ungdomars önskemål tas på allvar.

I dag har elever i gymnasiesärskolan inte samma möjligheter att välja program som elever i gymnasieskolan, eftersom hemkommunen inte har något krav på sig att erbjuda ett allsidigt urval av program i gymnasiesärskolan. Enligt skollagen (1985:1100) skall hemkommunen erbjuda ett urval av program i gymnasiesärskolan, vilket enligt förarbetena innebär att det skall finnas mer än ett program att välja på för eleverna (prop. 1992/93:250 s. 97). För att minska skillnaderna mellan gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och för att öka valmöjligheterna för eleverna i gymnasiesärskolan bör det utöver gällande bestämmelser införas en reglering som innebär att kommunerna skall sträva efter att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program i gymnasiesärskolan. Det innebär att kommunen bör ha ambitionen att erbjuda ett allsidigt och varierat utbud. Kommunen bör således inte bara kunna nöja sig med att erbjuda ett par alternativ. Redan i dag kan huvudmännen möjliggöra ett större utbud genom att samverka om gymnasiesärskolan. Genom samverkan kan kommunerna, trots att de i många fall har ett begränsat elevunderlag, ge ökade valmöjligheter åt gymnasiesärskoleelever.

Vidare anser regeringen att landstingens rätt att anordna utbildning i gymnasiesärskolan även bör omfatta individuella program. Detta innebär ökade möjligheter för elever i gymnasiesärskolan att läsa kurser inom naturbruksprogrammet.

Mottagande till gymnasiesärskolan

Som nämnts ovan är det viktigt att elever i gymnasiesärskolan får större inflytande över sin utbildning. Beslut om att en elev skall gå antingen ett nationellt eller specialutformat program eller ett individuellt program fattas i dag av styrelsen för särskolan. Regeringen anser att beslutet bör föregås av samråd med eleven. Carlbeck-kommittén har föreslagit att samråd skall ske även med elevens vårdnadshavare om eleven inte är myndig. Skollagskommittén har emellertid föreslagit att den som är 16 år själv skall få föra sin talan i mål och ärenden enligt skollagen. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

För att ytterligare stärka elevernas inflytande över sin utbildning bör eleverna också ges möjlighet att påverka vilket nationellt program som eleven skall tas emot på. I likhet med vad som gäller för gymnasieskolan bör elever i gymnasiesärskola kunna söka till ett nationellt program. Regeringen bereder frågan om ett sådant sökförfarande.

Möjligheten att läsa ett individuellt program i gymnasieskolan

Elever som gått i den obligatoriska särskolan fortsätter vanligtvis sin utbildning i gymnasiesärskolan. Om hemkommunen bedömer att en elev

som gått i den obligatoriska särskolan kan gå i gymnasieskolan har eleven emellertid möjlighet att tas emot på ett individuellt program (5 kap. 13 § skollagen).

Möjligheten för särskoleelever att tas emot på ett individuellt program i gymnasieskolan bör finnas kvar även i framtiden som ett alternativ för de elever som befinner sig i gränzonen mellan gymnasiesärskola och gymnasieskola. Inom ramen för ett individuellt program kan eleverna ges möjlighet att följa kurser i karaktärsämnen på något nationellt program. Dessa studier kan t.ex. kombineras med arbetsplatsförlagt lärande eller praktik och möjligheten att skaffa sig godkända betyg i ett eller flera ämnen enligt grundskolans kursplaner. Samtidigt saknas det en samlad kunskap om vilken utbildning som elever med utvecklingstörning faktiskt får på ett individuellt program i gymnasieskolan. Ett individuellt program syftar i första hand till att förbereda elever för studier på nationella eller specialutformade program, och det finns en risk att utbildningen därigenom inte får det innehåll som svarar upp mot de utvecklingsmöjligheter som elever med utvecklingsstörning har. Regeringen anser att det är viktigt att Skolverket i sin verksamhet uppmärksammar den utbildning som ges för elever med utvecklingsstörning i gymnasieskolans individuella program.

På motsvarande sätt som när det gäller valet mellan grundskola och den obligatoriska särskolan är det viktigt att eleverna och deras vårdnadshavare får information om vilka förutsättningar det finns inom respektive skolform att utforma en utbildning som svarar mot elevens behov och förutsättningar samt vilka konsekvenser valet får för eleverna t.ex. i fråga om kursplaner och slutbetyg.

6.5 Ökade valmöjligheter att läsa nationella program i en annan kommun är hemkommunen

Regeringens bedömning: Det är viktigt att elever i gymnasiesärskolan ges ökade möjligheter att läsa nationella program i en annan kommun än hemkommunen. Regeringens principiella uppfattning är att bestämmelser för gymnasie- och gymnasiesärskolan bör vara likartade. Det krävs emellertid ytterligare underlag för att en reform med denna inriktning skall kunna genomföras.

Carlbeck-kommitténs förslag: Elever bör kunna söka nationellt program i gymnasiesärskolan på andra orter än hemkommunen om utbildningen inte finns i hemkommunen. ”Frisök” bör även tillämpas i gymnasiesärskolan.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i stort positiva till förslaget då det innebär att reglerna blir mer lika vad som gäller för gymnasieskolan; bl.a. *Socialstyrelsen* samt *Sundsvalls*, *Timrå* och *Karlstads kommuner* ger uttryck för denna uppfattning. Flera remissinstanser, bl.a. *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB)*, *Socialstyrelsen* och *Hässleholms kommun*, menar att rätten att välja måste åtföljas av rätt till inackordering för att bli en reell valmöjlighet. *Halmstads* och *Örebro kommuner* menar att det finns en risk att förslaget skulle kunna innebära utökade kostnader för kommunerna, dels i form av

reskostnader, dels i form av färre elever i kommunens egna undervisningsgrupper. Samtidigt stödjer man kravet på likabehandling av alla elever och menar att en modell för merkostnaderna måste tas fram.

Sveriges Kommuner och Landsting anser att det är skäligt att införa valfrihet för elever i gymnasiesärskolan. Mot bakgrund av den stora osäkerhet som råder när det gäller bland annat kostnaderna för utredningens förslag som rör gymnasiesärskolan menar Sveriges Kommuner och Landsting dock att genomförandet av reformen bör föregås av en försöksverksamhet. Vidare anser Sveriges Kommuner och Landsting att det är rimligt att gymnasiesärskolans elever skall kunna resa till eller bo på studieorten på samma villkor som gymnasieskolans elever.

Skälen för regeringens bedömning

Det är viktigt att ge ungdomar goda möjligheter att välja utbildning. Att få gå den utbildning man önskar ökar motivationen och kan därför ge en bättre kunskapsutveckling.

Ungdomar som är behöriga att söka till ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan är behöriga att söka en sådan utbildning var som helst i landet. Vid mottagandet till nationella program ges företräde till elever som är hemmahörande i den anordnande kommunen. Med sådana sökande jämföras bl.a. elever från kommuner som inte erbjuder det nationella programmet eller den nationella inriktningen. Från och med den 1 juli 2007 ges elever i gymnasieskolan även möjlighet till s.k. frisök, dvs. ökade möjligheter att i mån av plats mottas till ett program i en annan kommun även om programmet erbjuds i hemkommunen (se 5 kap. 24–24 a §§ skollagen i dess lydelse enligt SFS 2004:871).

Ungdomar som söker till gymnasiesärskolan har i dag inte samma möjligheter som ungdomar som söker till gymnasieskolan att läsa ett program utanför hemkommunen. Regeringen anser att det är angeläget att elever i gymnasiesärskolan har utökade möjligheter att få läsa det program som de vill. Regeringens principiella utgångspunkt är att likartade bestämmelser bör gälla för gymnasie- och gymnasiesärskolan vad avser möjligheter att läsa nationella program i en annan kommun än hemkommunen. För närvarande saknas emellertid tillräckligt underlag, bl.a. när det gäller frågor om urval och ekonomiska konsekvenser för kommunerna, för att slutligt ta ställning till en sådan reform. Sådant underlag behöver således inhämtas.

I dag finns i ett antal regioner i landet samverkansavtal för gymnasiesärskolan. I samverkansavtalen regleras bl.a. att elever i gymnasiesärskolan skall tas emot från de olika kommunerna i samverkansområdet. Erfarenheterna av dessa samverkansavtal skulle kunna tjäna som underlag för att genomföra en reform där elever i gymnasiesärskolan får ökade möjligheter att läsa ett program utanför hemkommunen. Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att följa upp och utvärdera konsekvenser av befintliga samverkansavtal avseende gymnasiesärskolan. Syftet med uppdraget är att följa upp hur kommunerna löser vissa frågor och utvärdera vilka konsekvenser den ökade valmöjligheten får för såväl elever som kommuner. Skolverket skall utreda och lämna förslag till hur ovan nämnda valmöjligheter skall kunna genomföras.

Regeringen avser att efter uppdragets slutredovisning återkomma med förslag om hur elever i gymnasiesärskolan skall få ökade möjligheter att läsa program i andra kommuner än hemkommunen.

För att ge elever i gymnasiesärskolan ett bredare utbildningsutbud vill regeringen samtidigt uppmuntra samtliga kommuner och landsting att i större utsträckning utnyttja de möjligheter till samverkan som finns kring mottagandet av elever från andra kommuner. Ett samverkansavtal kan möjliggöra att kommunen kan erbjuda elever ett större utbud av program.

Urval och mottagande

Urval bland mottagna sökande till gymnasiesärskolan måste ske på grundval av andra kriterier än betyg. I gymnasiesärskolan gäller i dag att om antalet platser på ett nationellt eller ett specialutformat program är färre än antalet sökande skall företräde ges till dem som har störst behov av utbildningen. Det är rimligt att denna princip även gäller när en elev söker till ett program i en annan kommun. Samtidigt kan det vara svårt för den mottagande kommunen att göra denna bedömning, eftersom det rör sig om elever som inte tidigare har gått i skola i den kommunen och vars förutsättningar och behov därför inte är kända. Skolverket bör i tidigare nämnda uppdrag uppmärksamma frågor om hur bedömningen om vem som har störst behov av utbildningen görs och hur beslutet om mottagande fattas.

Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för kommunerna

De ökade valmöjligheter som beskrivs ovan kan få såväl ekonomiska som organisatoriska konsekvenser för kommunerna. Det är viktigt att värna om att även de elever som väljer en utbildning i hemkommunen erbjuds ett urval av program. Ett av syftena med Skolverkets utvärdering bör därför vara att undersöka vilka konsekvenser de ökade valmöjligheterna medför för kommuners möjlighet att erbjuda ett allsidigt urval av program. Skolverket bör även undersöka om reformen medför ökade kostnader för kommunerna.

Elevernas ekonomiska förutsättningar

För att ökade valmöjligheter i gymnasiesärskolan skall bli en realitet måste eleverna ges ekonomiska förutsättningar som möjliggör att de kan välja program i andra kommuner. Elever i gymnasiesärskolan omfattas i dag inte av studiehjälpssystemet. I stället får dessa elever förlängt barnbidrag t.o.m. den månad han eller hon slutför utbildningen eller avbryter studierna.

Inom ramen för lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kan en elev i gymnasiesärskolan beviljas bostad med särskild service eller personlig assistans för boende i en egen lägenhet. Till skillnad från elever i gymnasieskolan har elever i gymnasiesärskolan emellertid inte rätt till inackorderingstillägg, vilket kan medföra svårigheter för dessa ungdomar att betala hyra för en egen bostad.

En kommun är skyldig att anordna skolskjuts för elever i sin särskola (se 6 kap. 6 § skollagen). Skyldigheten omfattar inte elever som väljer att gå i en annan särskola än den kommunen annars skulle ha placerat eleven i. Elever i gymnasiesärskolan omfattas inte av rätten till ersättning för dagliga resor mellan bostaden och skolan enligt lagen (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor, eftersom denna rätt är kopplad till rätten till studiehjälp enligt studiestödslagen (1999:1395).

Eftersom det enligt dagens regelsystem inte finns någon rätt för elever i gymnasiesärskolan att få ersättning för dagliga resor mellan bostaden och skolan eller inackorderingstillägg, befarar regeringen att elever som vill söka sig till ett program utanför hemkommunen hindras från att göra detta eftersom de ekonomiska förutsättningarna inte ges.

I betänkandet *Ekonomiskt stöd vid ungdomsstudier* (SOU 2003:28) föreslås bl.a. att elever i gymnasiesärskolan skall få rätt till ersättning för dagliga resor mellan hemmet och skolan eller för inackordering. Med anledning av Carlbeck-kommitténs förslag, att ge elever i gymnasiesärskolan utökade valmöjligheter, anser regeringen att det nu finns skäl att ytterligare överväga frågorna. För att få ytterligare underlag på området bör det ingå i det tidigare aviserade uppdraget till Skolverket att följa upp huruvida denna aspekt uppmärksammats i de regioner som utvärderas och hur kommunerna i så fall valt att lösa frågan.

6.6 Ökad flexibilitet i gymnasiesärskolan

Regeringens bedömning: I syfte att öka flexibiliteten hos de individuella programmen i gymnasiesärskolan bör uppdelningen i yrkes- och verksamhetsträning tas bort. Eleverna bör i stället ha möjlighet att läsa antingen ämnen eller ämnesområden eller en kombination av båda. Det bör också vara möjligt för eleverna i gymnasiesärskolan att läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De fåtal remissinstanser som yttrar sig om förslaget är i stort positiva, bl.a. *Karlstads kommun* och *Bollnäs kommun*. *Örebro kommun* med flera framhåller bl.a. att en större flexibilitet är positiv för eleverna inom särskolan. Dock uppkommer frågor kring hur det betygsdokument som föreslås skall se ut och vilken vikt det skulle tänkas kunna få.

Skälen för regeringens bedömning: Såsom tidigare nämnts är det viktigt att utbildningen för elever med utvecklingsstörning görs flexibel för att möta elevernas olika behov och förutsättningar. Redan i dag finns det stora möjligheter att anpassa utbildningen inom gymnasiesärskolan till den enskilde eleven. Inom det individuella programmet finns det dock en uppdelning i verksamhetsträning och yrkesträning som, enligt regeringens mening, skapar onödiga gränsdragningar. Uppdelningen i verksamhetsträning och yrkesträning bör därför tas bort och eleverna bör kunna läsa en kombination av ämnen och ämnesområden.

Vidare bör elever i gymnasiesärskolan, i likhet med vad som föreslås för den obligatoriska särskolan, ges möjlighet att läsa ämnen enligt kursplanerna för gymnasieskolan. Redan i dag finns den möjligheten för elever på nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan när det gäller karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil. Regeringen bedömer att denna möjlighet bör vidgas till att omfatta alla ämnen i gymnasieskolan.

6.7 Flexibilitet och valmöjligheter inom utbildningar för vuxna med utvecklingsstörning

Kommunernas vuxenutbildning

Insatserna för vuxnas lärande samt utvecklingen av vuxenutbildningen har lett till en mer öppen och flexibel verksamhet som också påverkar möjligheterna till utbildning för vuxna med utvecklingsstörning. Genom att man vid planeringen av studierna utgår från den enskildes behov och förutsättningar och med anpassade studier och ökade möjligheter till yrkesutbildningar kan valmöjligheterna bli stora inom särvux. Vuxna med utvecklingsstörning har också möjlighet att läsa enstaka kurser, eller delar därav, inom kommunal vuxenutbildning (komvux) om han eller hon har förutsättningar att tillgodogöra sig den utbildningen. Regeringen gör mot den bakgrunden bedömningen att den flexibilitet och de valmöjligheter som finns inom särvux inte nu motiverar några lagändringar utöver de som aviserats i denna skrivelse.

Ökade valmöjligheter att läsa i andra kommuner

I skollagen anges att den som har rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning i komvux har rätt att delta i sådan undervisning i en annan kommun om utbildningen finns där. En liknande bestämmelse har föreslagits i promemorian om en vuxenutbildningslag (Ds 2005:33) för deltagare i det som i promemorian benämns utbildning för vuxna med utvecklingsstörning. Regeringen avser att senare ta ställning i denna fråga. När det gäller gymnasial vuxenutbildning finns en bestämmelse i skollagen om att ett åtagande att svara för att kostnaderna alltid skall lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenutbildning. För elever fram till och med det första kalenderåret det år då de fyller 20 år skall skollagens föreskrifter om stöd till inackordering tillämpas. Regeringen avser att även i denna fråga återkomma till riksdagen med förslag hur regelverket kan bli mer likalydande för de båda skolformerna.

Regeringens bedömning: Det är viktigt att det för varje elev i gymnasiesärskolan och särsvux finns individuella studieplaner som dokumenterar elevens studieväg. Det bör därför framgå av författningsregleringen vad individuella studieplaner i gymnasiesärskolan och särsvux skall innehålla och syfta till.

Carlbeck-kommitténs förslag: En bestämmelse införs i skollagen om att elever i den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan skall ha en individuell utvecklingsplan som beslutas av rektorn. Kommittén föreslår bl.a. att den individuella utvecklingsplanen skall beskriva elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling i relation till de nationella målen i läroplaner och kursplaner samt ange målen för utbildningen. Planen ska vara framåtsyftande. Carlbeck-kommitténs förslag avseende individuell studieplan i särsvux överensstämmer med regeringens bedömning. Kommittén föreslår dock att studieplanen skall regleras i lag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har kommenterat förslagen är positiva, bl.a. *Karlstads universitet*, *Göteborgs och Götene kommuner* samt *Handikappförbundens samarbetsorgan*, instämmer i förslaget. *Myndigheten för skolutveckling* anser att bestämmelsen om individuella studieplaner skall införas i förordning och inte i lag för att överensstämma med regleringen för kommunal vuxenutbildning.

Skälen för regeringens bedömning: Utbildningen inom gymnasiesärskolan och särsvux är redan i dag flexibel med möjligheter att välja olika kurser. Som framgår av tidigare avsnitt bedömer regeringen dessutom att valmöjligheterna och flexibiliteten bör öka. Eftersom utbildningen inom gymnasiesärskolan och särsvux skall anpassas efter elevernas förutsättningar och behov är det viktigt att det sker en dokumentation av elevens planerade utbildning och dess syfte och mål för att garantera eleven en utbildning med visst innehåll.

Av 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94), framgår att rektor har ett särskilt ansvar för att varje elev i dialog med skolan gör upp en individuell studieplan och reviderar den vid olika tillfällen under utbildningen. Denna bestämmelse har förtydligats i gymnasieförordningen (1992:394) samt i förordningen om kommunal vuxenutbildning (2002:1012).

I gymnasieförordningen (se 1 kap. 12 §) anges att den individuella studieplanen skall innehålla uppgifter om elevens studieväg och om de val av kurser som eleven har gjort. I det utkast till lagrådsremiss om en ny skollag som remitterades våren 2005 anförs att bestämmelser om individuella studieplaner bör flyttas från gymnasieförordningen till skollagen. Vidare framgår av remissen att den individuella studieplanen bör innehålla uppgifter om det program och, i förekommande fall, den inriktning som eleven har valt. De val av kurser som eleven gjort skall också anges. Vidare bör det av planen framgå eventuella överenskommelser och om det finns behov av särskilt stöd för att eleven skall nå målen för utbildningen.

Regeringen bedömer att motsvarande bestämmelse bör införas även för gymnasiesärskolan. För att kvaliteten på alla insatser skall kunna säkerställas bör den individuella studieplanen inte bara innehålla uppgifter om

vilka kurser som eleven skall följa utan också utbildningens syfte och mål samt elevens deltagande i arbetsplatsförlagt lärande och miljöpraktik. Förutom uppgifter om elevens studieväg bör också elevens behov av särskilda stödinsatser framgå. Regeringen vill understryka betydelsen av att den individuella studieplanen utformas efter elevens behov och intressen, att den följs upp, utvärderas och revideras vid behov och att detta sker i samråd med eleven och i förekommande fall dennes vårdnadshavare.

Regeringen bedömer att en studieplan med ett innehåll som anges ovan är tillräckligt för att ge förutsättningar för att garantera eleverna en utbildning av hög kvalitet samtidigt som den ger nödvändig information om elevens studieväg. Det finns därför inte behov av att därutöver införa ett system med individuella utvecklingsplaner för elever i gymnasieskolan som Carlbeck-kommittén föreslagit.

I förordningen om kommunal vuxenutbildning (se 2 kap. 13 §) anges att rektor ansvarar för att individuella studieplaner upprättas för samtliga deltagare. Planen skall utarbetas i samverkan med den enskilde. Av planen skall den enskildes utbildningsmål och verksamhetspoäng framgå.

Myndigheten för skolutveckling har i sin rapport *Statligt stöd för utveckling av vuxenutbildning för utvecklingsstörda* (2005-01-25) framhållit att arbetet med de individuella studieplanerna är ett av tre områden som enligt kommunerna själva har utvecklats mest när det gäller kommunernas insatser för att förbättra möjligheterna för eleven att uppnå kursmålen. Drygt 90 procent av de kommuner som besvarat myndighetens enkät anser att framsteg gjorts härvidlag. Kommunerna har framhållit, att om de individuella studieplanerna skall kunna bidra till att utveckla den enskildes lärande, är det viktigt att eleven är delaktig i den process som leder till att studieplaner fastställs och att studieplanen leder till att elevens medvetenhet om egna kunskaper och utbildningsbehov ökar.

Regeringen avser att införa bestämmelser om vad en studieplan inom särvtvux skall omfatta. En studieplan bör tydliggöra utbildningsperspektivet i skolformen och bör ge även den enskilde inflytande över sin situation. Planen bör utarbetas tillsammans med eleven och i förekommande fall god man för denne. Bestämmelsen bör dock införas i förordningen om vuxenutbildning för utvecklingsstörda (1992:736) och inte i lagen som kommittén föreslagit, så att den motsvarar regleringen för komvtvux.

7.1 Ökad samverkan mellan skolformerna leder till ökad kvalitet

Regeringens bedömning: Samverkan mellan grundskolan och den obligatoriska särskolan, gymnasie- och gymnasiesärskolan samt kommunal vuxenutbildning (komvux) och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux), är väsentlig för att öka kvaliteten i undervisningen. Det bör därför framgå av läroplanerna att sådan samverkan skall utvecklas.

En läroplansförändring bör följas av en nationell utvecklingsinsats som ger huvudmän och skolor stöd för att utveckla samverkan mellan skolformerna och att tillämpa en mer inkluderande arbetssätt.

Carlbeck-kommitténs förslag och bedömningar: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har yttrat sig över kommitténs bedömning att det krävs en aktiv samverkan mellan skolformerna för att nå de nationella målen. Samtliga remissinstanser anser att samverkan kan öka kvaliteten i utbildningen för elever med utvecklingsstörning. Vissa remissinstanser såsom *Avesta kommun* menar att samverkan redan i dag är en självklarhet. Kommunen anser dock, liksom *Läraryförbundet*, att det är viktigt att samverkan alltid utgår ifrån den enskilda elevens förutsättningar. *Lärarnas riksförbund* framhåller att elevernas rätt att mötas av en behörig lärare, behörig såväl inom skolform som inom ämne, inte åsidosätts vid ett sådant arbetssätt, och att tid ges för gemensamma diskussioner. *Skolverket* är positivt till förslaget men menar att kvalitet i särskolan är beroende av många faktorer och vill uppmärksamma även på andra kvalitetshöjande faktorer, bl.a. behovet av större kunskapsutmaningar för särskolans elever. Även andra instanser såsom *Barnombudsmannen (BO)* lyfter fram behovet att utveckla samverkan mellan skolformerna och att varje elev får en utbildning som ger stimulans och utmaningar och som är anpassad efter varje elevs förmåga. Det faktum att särskolan har mer omsorg än utbildning anser BO är oroväckande.

Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget om att samverkan bör anges i läroplanerna. Av dessa är bl.a. *Sundsvalls kommun*, *Läraryförbundet* samt *Sveriges handikappspsykologers förening* positiva till förslaget och anser att det är en nödvändig åtgärd. *Nacka kommun* avstyrker förslaget och anser att det redan i dag råder s.k. målträngsel och att skolorna behöver frihet att styra själva. Enligt kommunen finns det fler vägar att gå för att höja kvaliteten. Kommunen vill framhålla vikten av att skolan i största möjliga utsträckning styrs via mål och inte regleringar av hur målen skall nås. Även *Lärarnas riksförbund* avstyrker förslaget och anser att kravet på samverkan redan framgår av läroplanerna, samt att följderna av att en specifik form lyfts fram kan bli att man fokuserar på form i stället för innehåll.

Flertalet remissinstanser såsom *Myndigheten för skolutveckling*, *Skolverket*, *Sveriges skolledarförbund*, *Waldorfskolefederationen/SFLS* samt *Malmö*, *Göteborgs*, *Tanums*, *Örebro*, *Orsa*, *Bollnäs* och *Umeå kommu-*

ner delar kommitténs åsikt om att en nationell utvecklingsinsats bör genomföras för att höja kvaliteten i utbildningen och öka kontaktytorna mellan barn/unga och vuxna med och utan utvecklingsstörning.

Skälen för regeringens bedömning

Skolverket har konstaterat att utbildningen i särskolan i alltför låg grad fokuserar på kunskap. Detta är enligt regeringens mening allvarligt och måste mötas med flera insatser för att stärka skolornas arbete med kunskapsuppdraget. Regeringen bedömer liksom Carlbeck-kommittén att samverkan mellan särskolan respektive särvux och övriga skolformer kan gynna en utveckling av kunskapsuppdraget. Andra åtgärder som bidrar till utvecklingen är bl.a. ett stärkt systematiskt kvalitetsarbete på alla nivåer i systemet och en ökad kompetens och utbildning av personal som arbetar med elever med utvecklingsstörning.

Som tidigare nämnts har samverkan mellan skolformerna ökat under senare år, men regeringen anser att ytterligare insatser bör vidtas som ger stöd för att förstärka samverkan till gagn för elevernas sociala utveckling och kunskapsutveckling. Samverkan mellan grundskola och den obligatoriska särskolan, gymnasie- och gymnasiesärskola samt komvux och särvux är viktig för kvaliteten i undervisningen och för ett mer inkluderande arbetssätt (se även avsnitt 4.1).

Krav på samverkan i läroplanerna

Av läroplanerna framgår att samarbetsformer skall utvecklas mellan förskoleklass, skola och fritidshem, samt mellan förskolan, den obligatoriska skolan och de gymnasiala utbildningarna. Syftet är bland annat att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande. Krav på samverkan finns således såväl uppåt som nedåt i skolsystemet, t.ex. vid övergången mellan den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan.

Enligt regeringens mening är samverkan och samarbete mellan skolformerna – t.ex. mellan den obligatoriska särskolan och grundskolan – minst lika befogad. Regeringen avser därför att i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94) och läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf94) göra ett tillägg angående samverkan och samarbetsformer mellan grundskolan och den obligatoriska särskolan, gymnasie- och gymnasiesärskolan samt inom komvux och särvux, så att varje elevs mångsidiga utveckling och lärande främjas.

För att möjliggöra samverkan är det också viktigt att undanröja onödiga formella hinder. Av Carlbeck-kommitténs betänkande framgår att många lärare anser att skolformernas olika kursplaner, mål och betyg ibland kan försvåra och begränsa samverkan. Den senaste revideringen av särskolans kursplaner har dock inneburit att ett formellt närmande mellan framför allt grundskolans och grundsärskolans kursplaner. I denna skrivelse har regeringen också pekat på behoven av olika författningsändringar som innebär en ökad likriktning mellan skolformerna.

Att öka samverkan och att tillämpa ett mer inkluderande arbetssätt är inte alla gånger en enkel process. Carlbeck-kommittén framhåller att förutsättningar och hinder för samverkan ofta handlar om attityder och värderingar, vilket ofta kräver ett långsiktigt arbete att förändra. Erfarenheter visar också att en viktig förutsättning för framgångsrik samverkan mellan skolformerna hänger samman med hur skicklig skolan är i att möta elevernas behov. Skolan måste därför ha en organisation och kompetens som ger stöd för ett inkluderande arbetssätt.

För att läroplanernas intentioner också skall få genomslag i den praktiska verksamheten avser regeringen att ge Myndigheten för skolutveckling och Specialpedagogiska institutet i uppdrag att stimulera och stödja samverkan mellan skolformerna.

Regeringen anser vidare att såväl lärarnas som skolledningens specialpedagogiska kompetens behöver förstärkas för att möjliggöra samverkan mellan skolformerna och ett mer inkluderande arbetssätt. I avsnitt 7.3 behandlas frågorna vidare.

7.2 Systematiskt kvalitetsarbete

Regeringens bedömning: Skolhuvudmännen bör i större utsträckning än hittills uppmärksamma särskolan och särsvux i det systematiska kvalitetsarbetet.

Carlbeck-kommitténs förslag och bedömningar: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal instanser har yttrat sig i denna fråga. Bl.a. *Lärarförbundet* anser att kommunerna måste ta ett större ansvar för att tydliggöra målen i verksamheten. *Socialstyrelsen* framhåller vikten av att huvudmännen följer upp och utvärderar hur de nationella målen får genomslag i den praktiska verkligheten. Utvärderingar som avser utbildningens kvalitet bör t.ex. fokusera hur den kompetens som finns för närvarande inom särskolan kan bevaras och utvecklas.

Skälen för regeringens bedömning

Ökad kvalitet i särskolan och särsvux förutsätter att huvudmännen tar ansvar för den övergripande planeringen för hur verksamheten skall utvecklas. Det handlar till exempel om att ha strategier för hur nationella mål skall uppnås och att ha tydliga mål för särskolans utveckling samt för hur samverkan med övriga skolformer kan stärkas. Tydliga mål för verksamheten ger i sin tur underlag för utvärderingar och kvalitetsredovisningar. Av kommitténs betänkande framgår att det är i kommuner som utarbetar strategier för särskolans verksamhet som man sett en klar utveckling av särskolan. När det finns utarbetade planer och strategier för hur de nationella målen skall genomföras i praktisk verksamhet, blir det även naturligt för kommunerna att redovisa denna utveckling i kvalitetsredovisningarna.

I dag är särskolan ofta organisatoriskt integrerad i grundskolan och gymnasieskolan. Av kommitténs betänkande framgår att många skolledare därmed har fått ansvaret för en verksamhet som de saknar tidigare erfarenheter av. I en situation där det ofta saknas tydliga mål och strategier för verksamheten på kommunal nivå, får skolledarna svårt att axla detta ansvar. Rektorer delegerar också ofta ansvaret för särskolan till en biträdande rektor, en studieledare eller direkt till lärarna. Särskolans personal blir ibland lämnade utan stöd och känner sig isolerade. Allt för ofta har särskolorna eller särskoleklasserna kommit att stå utanför den skolutveckling som bedrivs. Skolverket konstaterar i sin lägesbedömning 2005 (Rapport 264) att personal i särskolor som leds av en rektor med ansvar för både grund- och särskola ibland anser att det saknas förståelse för särskolans särart.

Kvalitetsredovisning

I regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning (skr. 2001/02:188) aviserades att kvalitetsarbetet skulle stärkas ytterligare på alla nivåer i utbildningssystemet. Regeringen slog fast att det måste finnas väl utvecklade former för att säkra kvaliteten i verksamheten.

Sedan år 1997 är kommuner och skolor skyldiga att årligen upprätta kvalitetsredovisningar (se förordningen [1997:702]) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m.). Kvalitetsredovisningarna syftar bl.a. till att främja kommunernas och verksamheternas lokala kvalitets- och utvecklingsarbete. Genom att stödja ett kontinuerligt förbättringsarbete ger kvalitetsredovisningen en grund för förbättrad måluppfyllelse och ökad effektivitet, vilket bidrar till en nationellt likvärdig skola.

Skolverket konstaterar i sin lägesbedömning 2005 (Rapport 264) att vissa verksamhetsformer, framför allt särskolan och vuxenutbildningen, redovisas sporadiskt i kvalitetsredovisningarna. Enligt verket redovisar mer än hälften av de kommuner som bedriver särskoleverksamhet inte den obligatoriska särskolan i sin kvalitetsredovisning. Detta trots att kvalitetsredovisningar är ett centralt dokument vid utvärderingen av skolans resultat och måluppfyllelse.

Regeringen har nyligen beslutat att ge Skolverket i uppdrag att utarbeta nya allmänna råd om kvalitetsredovisningar inom skolväsendet (U2006/1052/S). Av uppdraget framgår att de allmänna råden bör stödja verksamheter, skolor och huvudmän i arbetet med kvalitetsredovisning vad avser dels redovisningarnas struktur och innehåll, dels hur innehållet kan användas i en analys som kan leda fram till förslag till förbättringsåtgärder. De allmänna råden bör bl.a. utformas med hänsyn till att kravet på kvalitetsredovisning gäller för verksamheter med olika karaktär och olika förutsättningar. Det gäller bland annat särskolan och särsvux. Utöver gemensamma avsnitt bör det därför även finnas avsnitt anpassade efter hur olika verksamheter respektive skolformer bör redovisas. De allmänna råden bör vara upprättade inför skolstarten hösten 2006.

Myndigheten för skolutveckling har samtidigt getts i uppdrag att stödja kvalitetsarbetet och genomförandet av förordningen om kvalitetsredovisning i förskolan, skolan och den kommunala vuxenutbildningen

Individuell planering

Regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbete i förskola, skola och vuxenutbildning handlar även om åtgärder i syfte att förbättra informationen om och planeringen av den enskilde elevens studieutveckling. I Skolverkets lägesbedömning 2005 (Rapport 264) framkommer att dokumentationen av elevernas måluppfyllelse i särskolan brister och måste förbättras, liksom elevers och föräldrars kännedom om de mål som finns för utbildningen. Inom särsvux framgår av rapporten att det saknas rutiner för att bedöma de studerandes kunskapsutveckling, och verkets intryck är att kunskapsmålen inte är särskilt prioriterade i verksamheten.

Regeringen anser att det behövs en tydlig kommunikation om elevens studieutveckling för att elever i grundskolan och motsvarande skolformer skall få bästa möjliga förutsättningar att nå målen. Regeringen har därför, såsom tidigare har framgått, beslutat att alla elever i det obligatoriska skolväsendet skall ha en framåtsyftande individuell utvecklingsplan. Vid utvecklingssamtalet skall läraren i den framåtsyftande individuella utvecklingsplanen sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.

Översyn av mål- och uppföljningssystemet

Den 9 februari 2006 fattade regeringen beslut om en översyn av grundskolans mål- och uppföljningssystem (dir. 2006:19). Av direktiven framgår att en särskild utredare skall se över hur mål- och uppföljningssystemen för grundskolan och motsvarande skolformer kan stärkas och utvecklas för att kvaliteten i utbildningen skall förbättras. Avsikten med översynen är att bidra till ökad måluppfyllelse genom att skolans uppdrag görs tydligare. Utredaren skall bl.a. pröva hur målsystemet kan förtydligas och utvecklas, bl.a. mot bakgrund av svårigheterna att genomföra dagens system med mål att sträva mot och mål att uppnå. Målsystemet skall vara tydligt för dem som är verksamma i skolan och enkelt att kommunicera med elever och vårdnadshavare. Målen bör bli färre och tydligare så att de enklare kan följas upp på alla nivåer i systemet – på elevnivå, på skolnivå, på huvudmannanivå och på den nationella nivån – i både läroplanen och i kursplanerna. Med utgångspunkt i sina förslag skall utredaren lämna förslag till justeringar i läroplanen, hur kursplaner bör förändras och hur uppföljningssystemet bör anpassas. Utredaren skall senast den 1 maj 2007 redovisa sina bedömningar och förslag till regeringen.

Insatser för att stärka det systematiska kvalitetsarbetet

Regeringens bedömning är att en rad åtgärder nu vidtagits som bör bidra till bättre styrning och därmed bättre måluppfyllelse i särskolan och särsvux. Detta gäller dels de uppdrag som Skolverket och Myndigheten för

skolutveckling har om arbetet med kvalitetsredovisning, dels införandet av individuella utvecklingsplaner i den obligatoriska särskolan, och dels förtydligandet av vad individuella studieplaner i gymnasiesärskolan och särsvux skall innehålla och syfta till. Regeringen bedömer vidare att den översyn som genomförs av mål- och uppföljningssystemet kan leda till att målen tydliggörs och att kunskapsuppdraget därmed blir tydligare i hela den obligatoriska skolan, inklusive den obligatoriska särskolan.

7.3 Kompetens och utbildning

Regeringens bedömning: Det är viktigt att personalen inom skolan har den kompetens som behövs för att alla elever skall få kunskaper och utvecklas.

Skolhuvudmännens kompetensutveckling av lärare och lärarutbildningens insatser när det gäller kunskap i specialpedagogik bör noga följas för att säkerställa att sådan kompetens ges och finns tillgänglig.

Den verksamhetsförlagda utbildningen är en väsentlig del i lärarutbildningen. Det bör därför följas upp hur denna utbildning erbjuds lärarstudenter med avseende på olika skolformer, särskilt vad gäller särskolan och särsvux. Uppföljningen får därefter visa om det finns behov av utvecklingsinsatser för att stimulera lärarstudenterna att förlägga den verksamhetsförlagda delen i särskolan eller särsvux.

En nationell utvecklingsinsats för att öka samverkan och kvaliteten i särskolan och särsvux bör även omfatta stöd och stimulans till skolhuvudmännens arbete med kompetensutveckling av redan verksamma lärare samt insatser för att bättre belysa specialpedagogiska frågor i den statliga rektorsutbildningen. Vidare bör utvecklingsinsatsen omfatta stöd till och kompetensutveckling av elevassistenter, samt insatser för att öka kunskapen hos skolans personal om s.k. begåvningsstöd.

En nationell kursplan bör utarbetas för elevassistenter inom gymnasial påbyggnadsutbildning.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget om kompetensutveckling av redan verksamma lärare, huvuddelen ställer sig bakom förslaget. *Läraryförbundet* anser att kommunerna måste prioritera kompetensutveckling av lärarna i särskolan.

Ett flertal remissinstanser har yttrat sig över förslaget att det specialpedagogiska perspektivet skall tydliggöras i det allmänna utbildningsområdet, varav de flesta ställer sig bakom förslaget. *Högskoleverket* uppmanar i anslutning till sin utvärdering av den nya lärarutbildningen att regeringen i förordningstext tydliggör lärarutbildningens uppläggning och innehåll i det allmänna utbildningsområdet. Tydliggörande av det specialpedagogiska perspektivet överensstämmer med denna uppmaning. Bl.a. *Lärarnas Riksförbund* anser dock att utbildningen främst bör ske inom ramen för lärarutbildningens inriktningar och specialiseringar då det finns andra frågor som måste tillgodoses. *Läraryhögsolan i Stockholm* instämmer med att det behövs utbildningsinsatser inom grundutbildning där man måste behandla både funktionshinder generellt och ut-

vecklingsstörning specifikt. Högskolan anser inte att lärare är lämpade att undervisa elever med utvecklingsstörning enbart med stöd av den kompetens som de har skaffat sig inom det allmänna utbildningsområdet. *Läraryrket* framför att det är nödvändigt med en grundkompetens för att alla lärare skall kunna bemöta alla elever utifrån deras specifika behov. Förbundet anser även att särskolan behöver utbildade specialpedagoger med fördjupade kunskaper i specialpedagogik.

Ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget om verksamhetsförlagd utbildning. Flertalet är positiva. Bl.a. *Malmö högskola* anser dock att det är en fråga som måste utvecklas i nära samarbete mellan skolhuvudmännen och lärosätena. Att styra den verksamhetsförlagda tidens innehåll och organisation menar högskolan inte passar in i detta ömsidiga samarbete.

Huvuddelen av de remissinstanser, bl.a. *Sveriges skolläraförbund*, som yttrat sig om specialpedagogiska kunskaper i rektorsutbildningen ställer sig bakom förslaget. *Malmö högskola* anser att det finns två problem som dels består av att det inte tydligt framgår om förändringen är för omfattande för att rymmas inom dagens rektorsutbildning och dels att den är frivillig och når inte alla. Även andra instanser har lyft fram att förslaget är oklart i denna del. *Nacka kommun* menar att lärare och rektorer inte kan vara expert på allt.

Ett tiotal remissinstanser har yttrat sig över kommitténs bedömning om att skolhuvudmannen skall erbjuda skolans elevassistenter en adekvat utbildning för sitt uppdrag, varav de flesta är positiva. Vissa instanser såsom *Läraryrket* anser dock att det är nödvändigt att ansvarsfördelningen klargörs när det gäller assistenternas kompetens och roll, samt att assistenterna självfallet behöver kompetensutvecklas, men detta får inte ske på bekostnad av att antalet utbildade lärare minskar. Även *Lärarnas riksförbund* anser att elevassistenternas roll måste klargöras. Förbundet menar att elevernas rätt till en likvärdig utbildning inte uppfylls om det av resursskäl blir så att en elevassistent utan lärarutbildning ansvarar för undervisningen.

Bl.a. *Specialpedagogiska institutet*, *Socialstyrelsen*, *FUB*, *Riksförbundet för skolsköterskor*, *Hjälpmiddelsinstitutet* samt *Nyköpings kommun* instämmer med att det finns ett stort behov av att öka kunskaperna om begåvningshjälpmedel, då dessa kan bidra till att elever med utvecklingsstörning får möjlighet till större delaktighet, självständighet och ett större elevinflytande.

Skälen för regeringens bedömning

Kompetensutveckling av redan verksamma lärare

Av 2 kap. 7 § skollagen framgår att varje kommun och landsting skall se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Vidare anges att kommuner och landsting skall vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling.

Kompetensutveckling av personal är ett viktigt led i personalförsörjningen. Nyexaminerade lärare utgör en mycket liten del av det totala antalet lärare. Den stora merparten av lärare har en lärarutbildning som ligger några år tillbaka i tiden.

Lärarens kompetens har en stor betydelse för elevens framgång i skolan. En lärare som har en elev med utvecklingsstörning i sin klass måste sätta sig in i vad elevens funktionshinder innebär för elevens lärande och för samspelet med andra i den dagliga verksamheten.

Utbildningsresurser inom lärarutbildningens inriktningar och specialiseringar bör utnyttjas i större utsträckning än vad som sker i dag för kompetensutveckling av verksamma lärare. Flexibiliteten i lärarutbildningen ger verksamma lärare möjligheter att delta i högskolans grundutbildning för kompetensutveckling. En lärare kan komplettera sin grundutbildning med en inriktning och därigenom vidga sin kompetens med t.ex. ett nytt ämnesområde. En lärare kan även fördjupa sitt kunnande genom att studera en specialisering. Genom att utnyttja de möjligheter som lärarutbildningens struktur ger bör lärarkompetens kunna utökas på ett flexibelt sätt.

I dag finns kommuner som i samarbete med högskolor och universitet genomför kompetensutvecklingsinsatser för lärare i specialpedagogiska frågor. Kommunerna utvecklar även sitt samarbete med Specialpedagogiska institutet. Trots pågående satsningar uppmärksammar Skolverket i sin lägesbedömning 2005 (Rapport 264) behovet av kompetensutveckling för personal i grundskolan som arbetar med elever med utvecklingsstörning. Av rapporten framgår även att det finns anledning att uppmärksamma att antalet specialpedagoger totalt sett har ökat i kommunerna men inte i den obligatoriska särskolan. Skolverket ser det som angeläget att personalens kompetens med inriktning mot de elever som särskolan är till för ökar. Regeringen bedömer att lärarkompetens måste ses som en långsiktig investering i kommunen. Därför är det nödvändigt med kompetensutveckling för redan verksamma lärare inom det specialpedagogiska kunskapsfältet. Regeringen avser därför att ge Myndigheten för skolutveckling och Specialpedagogiska institutet i uppdrag att ge stöd och stimulans till skolhuvudmännens kompetensutveckling i specialpedagogik för redan verksamma lärare.

De specialpedagogiska kunskaperna i lärarutbildningen

Det framgår av bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) att den studerande i lärarutbildningen skall ges den kompetens som krävs för att alla elever skall lära och utvecklas. Enligt propositionen *En förnyad lärarutbildning* (prop. 1999/2000:135) bör olika former av specialpedagogisk utbildning ingå i lärarutbildningen. Det innebär inte att varje lärare skall ha kunskap om varje enskilt funktionshinder. Målet bör enligt propositionen vara att varje lärare har beredskap att möta elever i behov av särskilt stöd i sitt pedagogiska arbete och bör ske genom att en del av det allmänna utbildningsområdet i lärarutbildningen omfattar generella och för alla lärare grundläggande specialpedagogiska kunskaper. Målet är att alla blivande lärare utifrån kunskaper i specialpedagogik skall ha goda förutsättningar att organisera arbetet med hänsyn till olika barn och elevers behov av tid, stimulans och stöd.

Grundläggande lärarutbildning ges i dag på 26 lärosäten. Många lärosäten med lärarutbildning erbjuder inriktningar och specialiseringar som ger kunskaper om funktionshinder och om vad det innebär att t.ex. ha en utvecklingsstörning.

Av regleringsbrevet för budgetåret 2005 avseende Lärarhögskolan i Stockholm, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Örebro universitet och Malmö högskola framgår att Lärarhögskolan i Stockholm tillsammans med de fyra övriga lärosätena ansvarar för utveckling av inriktningar och specialiseringar vad gäller specialpedagogiskt innehåll inom läraralternativet specialpedagogutbildning. Med anledning av uppdraget har dessa lärosäten beslutat att genomföra en kartläggning av det specialpedagogiska perspektivet i alla lärarutbildningar i landet. Kartläggningen genomförs för att få ett underlag för fortsatt utveckling av inriktningar och specialiseringar inom det specialpedagogiska området och för att undersöka förekomsten av utbildning inom det specialpedagogiska området på andra orter än de som har särskilda uppdrag. Kartläggningen har inriktats på att ge en övergripande bild av förekomsten av specialpedagogik inom det allmänna utbildningsområdet, särskilt i vilken mån funktionshindret utvecklingsstörning och undervisning i särskolan beaktas. Därutöver omfattar kartläggningen förekomsten av inriktningar med huvudsaklig specialpedagogiskt innehåll, specialisering som rubriceras specialpedagogiska och fristående kurser med specialpedagogiskt fokus, särskilt förekomsten av magisterprogram med specialpedagogisk inriktning. Resultatet av kartläggningen kommer att redovisas under våren 2006.

Högskoleverket utvärderar kvaliteten i den högre utbildningen. Högskoleverket har i en rapport (Rapport 2006:10R) utvärderat specialpedagogprogrammet vid svenska universitet och högskolor. Granskningen avser specialpedagogexamen som omfattar 60 poäng med påbyggnad på den grundläggande lärarutbildningen. Högskoleverket riktar kritik mot vissa lärosäten. Kritiken avser lärarkompetens och handledningskapacitet. Högskoleverket redovisar den diskussion som pågår mellan lärosätena om specialpedagogens breddade roll i skolväsendet. Verket har bl.a. uppmärksammat att samtliga granskade utbildningar har anammat det inkluderande perspektivet och tolkat specialpedagogens roll så att denna i första hand skall vara rådgivande, handledande och utvecklande. Verket anför att specialpedagogens breda yrkesroll bör återspeglas i utbildningen, men att huvudmålet fortfarande måste vara det konkreta arbetet med elever i behov av stöd.

Carlbeck-kommittén och remissinstanserna har påtalat att de specialpedagogiska kunskaperna upplevs som bristfälliga i förhållande till de krav som skolan ställer. Kommittén framhåller att det vid dess kontakter med skolledare, lärare, utbildningsledare vid lärarutbildningar och lärarnas fackliga organisationer framkommit en stark förväntan om att lärarutbildningen skall lyfta fram specialpedagogiska perspektiv så att de blivande lärarna får bättre förutsättningar att genomföra undervisning i heterogena klasser.

För att möjliggöra att alla elever lär och utvecklas, behöver lärare ha kunskap om hur undervisningen kan organiseras så att alla elever når målen för utbildningen. Regeringen anser att det finns behov av specialpedagogisk kompetens för att blivande lärare skall vara rustade för att undervisa i heterogena klasser. Det betyder inte att alla studenter skall ha kunskaper om alla olika funktionshinder, utan snarare att de skall kunna identifiera olika stödbehov samt ha kännedom om var man kan få stöd, hjälp och handledning för att kunna organisera arbetet med hänsyn till

olika elevers behov. Regeringen avser att noga följa hur lärosätena utvecklar och svarar mot de krav som ställs i högskoleförordningen. Utifrån bl.a. Högskoleverkets utvärdering av specialpedagogexamen och lärosätenas kartläggning av förekomsten av specialpedagogik i lärarutbildningen kommer regeringen att vidta ytterligare åtgärder.

Verksamhetsförlagd utbildning

Av Carlbeck-kommitténs betänkande framgår att såväl lärarnas fackliga organisationer som utbildningsledarna vid lärarutbildningarna anser att den verksamhetsförlagda utbildningen inom det allmänna utbildningsområdet är betydelsefull för att blivande lärare skall få möta elever med utvecklingsstörning och deras lärandemiljöer. Vidare framgår att i dag undantas ofta särskolan med motiveringen att eleverna inte klarar av att möta ny personal. Kommittén framhåller att genom att bygga upp ett reellt samarbete, där särskolans personal har inflytande över hur den verksamhetsförlagda utbildningen skall utformas, kan denna del bli en tillgång för såväl skolan som den studerande.

Regeringens ambition med den nya lärarutbildningen är bl.a. att öka samarbetet mellan lärosätena och skolhuvudmännen. Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen utgör en viktig kontaktyta mellan lärosäten och huvudmännen. Ett av syftena med verksamhetsförlagd utbildning är att stärka den växelverkan som måste finnas mellan teoretiska och praktiska studier för att studenterna skall kunna skaffa sig yrkeskompetens. I augusti 2004 ingick regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting en överenskommelse om att samarbete i den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen bäst regleras genom lokala avtal. Överenskommelsen innebär att förläggningen av den verksamhetsförlagda utbildningen är en fråga som måste utvecklas i nära samarbete mellan skolhuvudmännen och lärosätena.

Det finns uppgifter om att den verksamhetsförlagda delen av utbildningen i liten utsträckning genomförs i särskolan. Regeringen anser att det är väsentligt att få en samlad bild av hur de lokala avtalen har tillämpats inom särskolan och särvox. Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att i samråd med Högskoleverket följa upp hur den verksamhetsförlagda utbildningen fördelar sig mellan olika skolformer, särskilt med avseende på särskolan och särvox. Regeringen avser att därefter ta ställning till om det finns behov av att genom stödjande och stimulerande insatser stärka den verksamhetsförlagda utbildningen, särskilt inom särskolan och särvox.

Specialpedagogiska kunskaper i rektorsutbildningen

Nyutnämnda rektorer och andra befattningshavare med ledningsansvar i verksamheter som omfattas av läroplanerna erbjuds att delta i den statliga rektorsutbildningen. Grunden för rektorsutbildningen är statens ansvar för en likvärdig utbildning, där rektor står som garant för likvärdighet, rättsäkerhet och kvalitet i det decentraliserade skolsystemet. Myndigheten för skolutveckling ansvarar för att ta fram mål och riktlinjer för genomförandet av utbildningen. Av målen framgår att det ledarskap som

utövas i skolor är baserat på läroplansuppdraget. Av läroplanerna framgår att elevernas olikheter skall beaktas och att var och en har rätt att utvecklas efter sin förmåga.

Det har framkommit att det är särskilt angeläget att de pedagogiska ledarna har kompetens för att utveckla och forma undervisningen så att den utgår från varje elevs förutsättningar och behov. I dag behandlas elever med funktionshinder i en mycket liten del av den statliga rektorsutbildningen. Regeringen kommer därför att se över hur specialpedagogisk kunskap bättre kan tillgodoses inom den statliga rektorsutbildningen. Syftet är att öka rektorernas kunskaper om elevernas olika behov och förutsättningar. Det innebär inte att utbildningen skall fokusera på varje enskilt funktionshinder, utan om att rektorer och andra skolledare skall ha generella kunskaper om lärande och utveckling, kunskaper som bidrar till att undanröja hinder för lärandet. Det handlar också om attityder, värderingar och bemötande.

Kompetensutveckling och utbildning av elevassistenter

Inom särskolan och särvox finns ofta elevassistenter som fyller såväl en pedagogisk som social funktion. Riksförbundet Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna, FUB, har framfört att skolans assistenter bör erbjudas såväl introduktionsutbildning som vidareutbildning av skolhuvudmannen. En sådan utbildning bör enligt förbundet öka möjligheterna att diskutera bemötande och attityder, funktionshindrets möjligheter och begränsningar, samt grundläggande pedagogiska perspektiv. Regeringen delar FUB:s uppfattning att det är väsentligt att alla som arbetar med elever med utvecklingstörning och andra funktionshinder har kunskaper om funktionshindrets betydelse för elevernas inläring. Läraren har dock det pedagogiska ansvaret och får inte ersättas av en assistent.

Regeringen beslutade den 3 februari 2006 om ändringar i förordningen om särskilda program för gymnasieskolans nationella program (SKOLFS 1999:12). Förändringen innebär bland annat att det för barn- och fritidsprogrammet tydliggörs att den studieväg som inriktar sig mot pedagogiskt arbete, innebär att eleven skall tillägna sig kunskaper och kompetenser för arbete inom förskola, fritidshem, skola, som exempelvis elevassistent och för andra pedagogiska verksamheter. En sådan utbildning syftar till att ge en god grund för arbete som elevassistent.

Redan i dag anordnar vissa skolhuvudmän kompetensutveckling för elevassistenter. Denna kompetensutveckling är viktig. Regeringen anser att kompetensen hos elevassistenter kan stärkas genom att utbildning anordnas inom gymnasial påbyggnadsutbildning. Regeringen har därför för avsikt att ge Skolverket i uppdrag att utarbeta och fastställa en nationell kursplan för elevassistenter inom gymnasial påbyggnadsutbildning. En sådan utbildning bör rikta sig både till dem som redan arbetar som elevassistenter och till dem som saknar erfarenhet av att arbeta som elevassistent. Utbildningen bör även utgå från den studerandes tidigare utbildning inom området.

För de elevassistenter som inte har möjlighet att genomgå någon utbildning eller behöver utveckla sina kunskaper kan det även finnas behov av ett stödmaterial om olika slag av funktionshinder. Regeringen kom-

mer därför att ge Specialpedagogiska institutet i uppdrag att ta fram ett stödmaterial som riktar sig till elevassistenter. Skr. 2005/06:151

Begåvningshjälpmedel som stöd i undervisningen

Den hjälp som ett s.k. begåvningsstöd ger kan vara avgörande för lärande och utveckling. Det abstrakta kan med denna typ av stöd konkretiseras och åskådliggöras, t.ex. genom ett kvartsur som i stället för att visa klocktid visar hur lång tid det är kvar till en viss händelse. Stödet kan vara allt ifrån arbetssätt och metod till produkter. Det kan vara enkla anpassningar för att märka upp miljön eller bilder som stöd för minnet, tänkandet och kommunikationen. Enligt FUB använder elever i särskolan i liten utsträckning s.k. begåvningsstöd i skolarbetet. Det finns många exempel på hur denna form av hjälpmedel har bidragit till ett mer självständigt liv med inflytande och kontroll över det egna lärandet. Kommittén bedömer att skolhuvudmännen har ett stort ansvar för att informera om och tillgodose skolorna med begåvningsstöd och motsvarande och lyfter fram betydelsen av s.k. begåvningsstöd och andra hjälpmedel för lärande och utveckling. Vad som anses vara hjälpmedel, begåvningsstöd eller läromedel är inte alltid givet. Ett bra hjälpmedel kan i praktiken fungera som ett begåvningsstöd och ett begåvningsstöd som ett läromedel. Varje stödinsats till elever inom särskola och särsvux måste givetvis sättas in med utgångspunkt från den enskilda individens förutsättningar och behov.

Enligt regeringen är det angeläget att det i skolan finns kunskap och utbildning om begåvningsstödet funktion i skolan. Regeringen avser därför att, inom ramen för den nationella utvecklingsinsatsen, ge Specialpedagogiska institutet i uppdrag att först kartlägga vilka former av begåvningsstöd och begåvningshjälpmedel som finns inom särskolan och särsvux, samt att därefter genom olika informationsinsatser till skolhuvudmännen sprida och öka kunskaperna om dessa.

7.4 Ökad kvalitet i särsvux

Regeringens bedömning: De nationella kunskapsmålen måste i större utsträckning vara utgångspunkt för verksamheten inom särsvux. En utvärdering bör därför genomföras av verksamheten inom särsvux för att belysa de nationella styrdokumentens ställning och funktion samt hur dessa kan utvecklas för att tillgodose målgruppens behov.

Skälen för regeringens bedömning: Utbildningen inom särsvux skall vara av hög kvalitet och likvärdig inom hela landet. Mot denna bakgrund är det oroväckande att Skolverket i olika rapporter (bl.a. 1999-06-30 och rapport 266) har redovisat att utbildningen inom särsvux ofta inte genomförs i enlighet med intentionerna i de nationella styrdokumenterna. Timplaner och kursplaner används ibland som riktlinjer, men det är snarare elevernas önskemål och tillgången på resurser som styr utbildningen. Kursplanerna uppges ofta vara för svåra för eleverna. Betyg sätts sällan, i stället utfärdas intyg som redovisar att personen i fråga har deltagit i en

kurs. Kurserna har ofta som mål att se till att deltagaren vidmakthåller redan erhållna kunskaper. För många elever spelar utbildningen dock en viktig roll i deras sociala liv.

Särvux syftar till att ge vuxna som har en utvecklingsstörning kunskaper och färdigheter motsvarande dem som ungdomar kan få i den obligatoriska särskolan och på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan. Utbildningen skall ge ny kunskap och utveckla eleverna. Den skall också förbereda för arbetslivet, ge yrkesutbildning och ge kompetens att hantera arbetslivet. Det är därför oroväckande att de nationella kunskapsmålen ofta inte används inom särvux.

Regeringen avser att av ovanstående skäl ge Skolverket i uppdrag att utvärdera verksamheten inom skolformen. Skolverket skall därvid belysa de nationella styrdokumentens ställning och funktion samt hur dessa kan utvecklas för att tillgodose målgruppens behov.

Carlbeck-kommittén bedömer att huvudmännen bör sträva efter att åstadkomma tillräckligt stora undervisningsgrupper för att kunna erbjuda goda lärmiljöer. I promemorian om en ny vuxenutbildningslag (Ds 2005:33) föreslås att utgångspunkten för verksamheten skall vara den enskildes behov och förutsättningar. Det kan således vara motiverat med enskild undervisning för vissa elever. För det stora flertalet elever är emellertid en större gruppstorlek att föredra, inte minst ur social synpunkt.

Verksamheten inom komvux och särvux medför ibland ett annat behov av samverkan än i särskolan. Det kan t.ex. vara angeläget för en kommun att söka samarbete med en annan kommuns särvuxverksamhet för att bl.a. finna former för gruppindelningar och utbud av kurser.

8.1 Möjligheter till en mer yrkesinriktad gymnasiesärskola

Regeringens bedömning: För att ge fler elever med utvecklingsstörning möjlighet att delta i arbetslivet bör yrkesutbildningen i gymnasiesärskolan stärkas. Gymnasiesärskolans program bör ses över i syfte att förstärka kopplingen till yrkeslivet. Vidare bör elever i gymnasiesärskolan ha möjlighet att genomgå lärlingsutbildning.

Arbetsplatsförlagt lärande bör införas i gymnasiesärskolan som beteckning för olika former av utbildning på arbetsplatser. För att öka förutsättningarna för att eleverna skall få arbetsplatsförlagt lärande med hög kvalitet bör handledarna på arbetsplatser få stöd och utbildning.

Det lokala samråd som skall förekomma mellan kommunen och arbetsmarknadens parter i frågor som rör yrkesinriktade program bör även omfatta gymnasiesärskolan.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Kommittén har emellertid inte lämnat förslag om en översyn av gymnasiesärskolans nationella program eller till uppdrag att ta fram stödmaterial till handledare. I stället har kommittén lagt ett förslag om att Yrkesutbildningsdelegationens uppdrag skall omfatta gymnasiesärskolan.

Remissinstanserna: *Karlstads kommun* anser att det är av yttersta vikt att eleverna inom gymnasiesärskolan förbereds för någon form av arbete eller annan verksamhet som de kan gå vidare till efter gymnasieskolan. Därför är det viktigt att fortsätta utveckla de nationella program som finns i dag. Ett fåtal remissinstanser har särskilt kommenterat förslaget om lärlingsutbildning i gymnasiesärskolan. De som yttrat sig är positiva. Bl.a. framhåller *Vilhelmina kommun* att lärlingsutbildning för gymnasiesärskolans elever bl.a. kan skapa ökade möjligheter till arbete efter skoltiden. *Eksjö kommun* anför att gymnasiesärskolan har ett stort behov av lärlingsutbildning och understryker gymnasiesärskolans ansvar för att förbereda elever inför arbetslivet och behovet av att utveckla samarbetet mellan arbetsmarknadens parter. *Hässleholms kommun* anser att lärlingsutbildningen måste utformas så att den inte blir en möjlighet för kommunerna att på ett billigt sätt ordna utbildningsplatser för gymnasiesärskoleelever. Nödvändigheten av tydliga direktiv betonas därför.

De remissinstanser som yttrat sig är i huvudsak positiva till förslaget om arbetsplatsförlagt lärande (APL). *Lärarhögskolan i Stockholm* anser att arbetsplatsförlagt lärande om 22 veckor bör utökas och ser positivt på förslaget om en förstärkning av yrkeslärares möjligheter att besöka elever och handledare på arbetsplatserna. *Läraryrkesförbundet* vill poängtera yrkesvalslärares och yrkeslärares betydelse för gymnasiesärskolans elever och att dessa lärare är ett nödvändigt stöd för eleverna i samband med APL eftersom de har kunskap om elevernas förmågor, skolans mål och utbildningens syfte samt har stor branschkunskap.

Flera remissinstanser tar upp frågan om handledarnas kompetens. Bland annat *Umeå kommun* anser att tillgången till utbildade handledare

är ett villkor för att eleverna skall fungera så bra som möjligt under APL och att ansvariga för gymnasiesärskolan bör organisera en adekvat utbildning för handledare.

Remissinstanserna ser emellertid också vissa svårigheter med förslaget, bl.a. vad gäller tillgången till arbetsplatser för eleverna. *Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)* anser att det bör tydliggöras att skolan har det yttersta och primära ansvaret för att tillgodose behovet av praktikplatser. *RBU* ifrågasätter vidare omfattningen av APL och om APL i den aktuella omfattningen kan ske med hög kvalitet och gagna eleven. *Göteborgs kommun* anser att förslaget om 22 veckors APL kan vara problematiskt. Det finns elever med flerfunktionshandikapp som kan uppfatta bytet av den dagliga miljön som förvirrande. Flera remissinstanser, bl.a. flertal kommuner, anser också att om gymnasiesärskolans personal skall få rimliga förutsättningar att besöka arbetsplatserna så blir förslaget kostnadsdrivande.

I princip alla remissinstanser som yttrat sig tillstyrker förslaget att Yrkesutbildningsdelegationens uppdrag också skall innefatta gymnasiesärskolan.

Särskolans och specialskolans yrkesvägledares ideella förening framhåller behovet av vägledning för ungdomar som behöver ett särskilt och många gånger omfattande stöd över en lång tid.

Skälen för regeringens bedömning: Alla elever i gymnasiesärskolan bör genom egna erfarenheter få insikter i arbetslivets förutsättningar och uppgifter. Detta ökar kvaliteten i utbildningen, men också förutsättningarna att få ett arbete efter studierna. Yrkesutbildningen i gymnasiesärskolan bör därför stärkas genom en tydligare koppling till yrkeslivet.

En annan viktig fråga är de ungas situation inför övergången till arbets- och vuxenliv. Som framgår av läroplanen för de frivilliga skolformerna är ett av skolans huvuduppdrag att se till att eleverna förbereds för ett liv efter skolan. Läroplanen betonar också vikten av att skolan eftersträvar ett bra samarbete med arbetslivet eftersom detta krävs för att eleverna skall få en kvalitetsmässigt god utbildning. Inte minst är detta viktigt för den yrkesförberedande utbildningen.

Enligt läroplanen skall skolans personal utveckla kontakter med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för undervisningen nås. Rektor har dessutom, när det gäller gymnasiesärskolan, ett särskilt ansvar för att varje elev ges stöd vid arbetsplatsförlagd utbildning och senare vid utslussning i arbetslivet.

Utbudet av nationella program bör ses över

Gymnasiesärskolans nuvarande nationella program fastställdes 1995. Det finns åtta nationella program i gymnasiesärskolan, vilket kan jämföras med de 17 nationella program som erbjuds i gymnasieskolan. Alla utom ett nationellt program inom gymnasiesärskolan är yrkesförberedande.

Med hänvisning till den tid som förflutit sedan nuvarande nationella program i gymnasiesärskolan fastställdes och då någon särskild utvärdering inte gjorts av bl.a. vilka behov som finns och hur de kan tillgodoses, anser regeringen det lämpligt att göra en översyn av vilka program som skall finnas i gymnasiesärskolan. Det bör utredas om utbudet av program bör öka eller förändras i något annat avseende för att gymnasiesärskolan

bättre skall kunna möta elevernas och arbetslivets behov. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att se över programutbudet inom gymnasiesärskolan och lämna förslag på eventuella förändringar.

Skr. 2005/06:151

Lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagt lärande

I regeringens proposition *Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan* (prop. 2003/04:140) presenterades en rad förslag som syftar till att stärka yrkesutbildningen i gymnasieskolan. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2003:04:UbU13, rskr. 2004/05:4). De motiv och argument som förs fram för olika förändringar i gymnasieskolan har oftast lika stor relevans för gymnasiesärskolan. Regeringen bedömer därför att många av de förslag som riksdagen godkänt i samband med propositionen även bör omfatta gymnasiesärskolans elever. Detta gäller bl.a. att en lärlingsutbildning skall utvecklas som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolans nationella yrkesinriktade program. Möjligheten till lärlingsutbildning bör enligt regeringens uppfattning även införas i gymnasiesärskolan. Regeringen delar Carlbeck-kommitténs uppfattning att sådan utbildning är ett utomordentligt sätt att förena teoretisk kunskap med en mer praktisk. Den ger också utrymme för andra dimensioner än bara de rent teoretiska arbetsuppgifterna.

Som också anförs i propositionen bör alla elever i gymnasieskolan genom egna erfarenheter få insikter i arbetslivets förutsättningar och uppgifter och fler elever bör ges möjlighet till utlandsförlagd praktik och utbildning. Formerna för detta kan se olika ut och samlas under det nya begreppet arbetsplatsförlagt lärande (APL). Arbetsplatsförlagt lärande bör enligt regeringens uppfattning även införas för gymnasiesärskolan. I dag finns i gymnasiesärskolan arbetsplatsförlagd utbildning, APU, som är en form av arbetsplatsförlagt lärande, där kurser i yrkesämnen får arbetsplatsförläggas (5 kap. 9 § gymnasiesärskoleförordningen). Enligt regeringens bedömning bör APL i gymnasiesärskolan, liksom dagens APU, omfatta minst 22 veckor. Med hänsyn till elevens behov och förutsättningar bör det dock finnas möjligheter till avvikelser från omfattningen av APL. Som bl.a. Göteborgs stad påtalat kan sådana avvikelser vara motiverade med hänsyn till elevens funktionshinder. Vissa elever kan uppleva ett byte av den dagliga miljön som så problematisk att omfattningen av APL bör begränsas.

Regeringen delar Carlbeck-kommitténs bedömning att lärlingsutbildning och APL förenar olika kunskapsformer på ett sätt som i hög grad kan gynna elever i gymnasiesärskolan. Det blir tydligt hur kunskaper från olika områden behöver samordnas för att en viss arbetsuppgift skall kunna lösas. De praktiska och teoretiska inslagen är integrerade och stödjer lärandet till en helhet. Lärlingsutbildningen, men också APL, innebär dessutom att gymnasiesärskoleeleverna får möjligheter att möta fler människor utanför den egna gruppen. Att införa lärlingsutbildning och APL i gymnasiesärskolan innebär också att man tillförsäkrar elever samma möjligheter som eleverna i gymnasieskolan.

Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att utreda och lämna förslag på utformning och reglering av en lärlingsutbildning för

gymnasiesärskolan. I uppdraget bör bl.a. ingå att utreda vilka särskilda krav som bör ställas för att säkra kvaliteten på utbildningen.

Det är viktigt att den arbetsplatsförlagda utbildningen håller hög kvalitet. Därför bör åtgärder vidtas för att stärka kvaliteten. Huvudmännen bör därför sträva efter att ge skolpersonal möjlighet att besöka elever och handledare på arbetsplatserna inom ramen för APL. Lärare och annan skolpersonal är ett nödvändigt stöd för eleverna under det arbetsplatsförlagda lärandet eftersom de med sin kunskap om såväl skolan som branschen bör kunna fungera som brygga mellan de båda verksamheterna. Besöken bör kunna ske inom ramen för nuvarande verksamhet vad gäller APL. För att säkra kvaliteten bör också handledarna på arbetsplatserna få stöd och utbildning. Regeringen avser därför att ge Specialpedagogiska institutet i uppdrag att ta fram ett stödmaterial som både ger handledarna kunskap om hur skolan arbetar, dess mål och riktlinjer och vad den valda utbildningen syftar till, men också betydelsen av en utvecklingsstörning och vilket ansvar skolan respektive arbetsplatsen har för eleven.

Lokalt samråd

Som regeringen bedömt i den tidigare nämnda propositionen om gymnasieskolan behöver nya samverkansformer mellan skola och arbetsliv utvecklas. En ökad samverkan mellan kommunen och arbetsmarknadens parter är en förutsättning för att möjliggöra och utveckla arbetsplatsförlagd utbildning av hög kvalitet. Arbetslivets medverkan kan också bidra till att öka utbildningens relevans och legitimitet. Det obligatoriska samråd mellan en kommun och arbetsmarknadens organisationer på lokal nivå som regeringen avser att införa för gymnasieskolan bör därför även omfatta gymnasiesärskolan.

Yrkesutbildningsdelegationen

Regeringen tillsatte hösten 2004 en yrkesutbildningsdelegation med representanter för näringsliv, offentlig verksamhet, fackliga organisationer och skola (dir. 2004:72)

I delegationens uppdrag ligger att initiera och stödja lokalt utvecklingsarbete samt att sprida information om forskning och goda exempel. Särskilt kan delegationens arbete med s.k. idéskolor med fokus på lokalt samråd och lärande i arbetslivet, handledare och handledarutbildning ge kunskaper och erfarenheter som kan få betydelse för gymnasiesärskolan. Arbetet med idéskolorna sker i samverkan med Myndigheten för skolutveckling, som är den myndighet som naturligt kommer att ta ansvar för det fortsatta utvecklingsarbetet när delegationen avvecklas. Regeringen anser att det är viktigt att det pågående och framtida utvecklingsarbetet avseende yrkesutbildning som Myndigheten för skolutveckling bedriver och kommer att bedriva också omfattar gymnasiesärskolan.

8.2 Yrkesutbildning viktig för vuxna med utvecklingsstörning

Skr. 2005/06:151

Flera undersökningar visar att det är svårt för personer med utvecklingsstörning att ta sig in på arbetsmarknaden. Det finns därför ett behov av att även inom särsvux utöka och förstärka yrkesutbildningen. För dem som inte gått igenom en yrkesutbildning inom gymnasiesärskolan kan kommunerna erbjuda yrkesutbildning på gymnasial nivå inom vuxenutbildning för utvecklingsstörda, särsvux. Detta skulle kunna ske i högre grad än vad som är fallet i dag. Det är angeläget att gymnasiesärskolans utbud av yrkesutbildningar är tillgängliga även för elever inom särsvux, liksom att vissa yrkesutbildningar i kommunal vuxenutbildning, komvux, eller delar av dem, kan anpassas för denna personkrets. Inom gymnasial särsvux får förekomma alla ämnen som får finnas på ett nationellt program inom gymnasiesärskolan med undantag av idrott och hälsa. En förstärkt koppling mellan gymnasiesärskolans program och yrkeslivets behov skulle därmed innebära ökade möjligheter till en mer yrkesanpassad utbildning inom särsvux.

Myndigheten för skolutveckling har i rapporten *Statligt stöd för utveckling av vuxenutbildningen för utvecklingsstörda* framfört att av det statsbidrag som kommunerna kunde söka under 2002–2005 för utveckling av särsvux användes inga medel för direkta yrkesutbildningar i samverkan med arbetslivet. Några kommuner angav att diskussioner med näringslivet påbörjats. Det fanns dock viss yrkesinriktad utbildning inom komvux som kommit särsvuxelever till del t.ex. truckkort, svetskurs eller träteknisk kurs. Myndigheten påpekade vidare att det finns behov av mer arbetslivsanknuten undervisning med hänsyn till de snabba förändringar som sker i samhället inklusive modernisering av utrustning. Även Skolverket framhåller i sin lägesbedömning 2005 (rapport 264) att inslag av arbetslivsanknytning inom särsvux bör ökas och utvecklas vidare.

Regeringen instämmer i bedömningen att det är viktigt att kommunerna vid sin planering av yrkesutbildningar även uppmärksammar vuxna med utvecklingsstörning. Ett samarbete mellan kommuner skulle kunna öka utbudet av kurser och leda till lägre kostnader. Det arbetsplatsförlagda lärandet där utbildningen genomförs i nära samverkan med arbetslivet kan också spela en viktig roll för denna grupp.

Som nämnts i avsnitt 7.4 avser regeringen att ge Skolverket i uppdrag att utvärdera kvaliteten i utbildningen inom särsvux, bl.a. med utgångspunkt i de nationella styrdokumentens ställning och hur dessa kan utvecklas för att tillgodose målgruppens behov. Det är viktigt att kopplingen till yrkeslivet och möjligheterna att få ett arbete uppmärksammas i utvärderingen.

8.3 Studie- och yrkesvägledning

Studie- och yrkesvägledning spelar en mycket viktig roll för ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning, som kan ha svårt att själva överblicka möjliga utbildningsvägar och yrkesval. En förutsättning för att eleverna skall kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna

val som erbjuds är att de får en adekvat information om utbildningsutbud och valmöjligheter.

I läroplanerna finns riktlinjer för alla som arbetar i skolan och särskilda riktlinjer för studie- och yrkesvägledare, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter. I riktlinjerna anges att både lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller när det gäller rådgivning till eleverna om framtida studier och arbetsliv.

Skolverket har på uppdrag av regeringen nyligen redovisat en utvärdering av vägledningen inom det offentliga skolväsendet. I utvärderingen påpekas vissa brister, bl.a. stora skillnader mellan kommunernas studie- och yrkesvägledning. Verket rapporterar vidare att 41 procent av kommunerna som svarat på verkets enkät uppger att det finns särskilda vägledningsresurser för särskolan. I 25 procent av kommunerna sköter lärarna i särskolan vägledningssuppgifterna. Regeringen har i Skolverkets regleringsbrev för budgetåret 2006 gett myndigheten i uppdrag att redovisa vilka insatser som verket vidtagit med anledning av denna rapport.

Regeringen bedömer att elevernas behov av vägledning i framtiden kommer att bli än viktigare. I det utkast till lagrådsremiss med förslag till ny skollag och i departementspromemorian om en vuxenutbildningslag (Ds 2005:33) föreslås att huvudmannen skall ansvara för att det finns tillgång till sådan kompetens inom studie- och yrkesvägledning att elevernas behov av vägledning och information inför framtida utbildnings- och yrkesval tillgodoses. Regeringen anser att huvudmannens ansvar för att eleverna får tillgång till studie- och yrkesvägledning bör markeras tydligare. Regeringen avser att återkomma till denna fråga i kommande propositioner.

8.4 Insatser för att stödja möjligheten för personer med utvecklingsstörning att få ett arbete

Regeringens bedömning: Samverkan mellan skola, vuxenutbildning, daglig verksamhet, arbetsförmedling, socialtjänst, försäkringskassa och arbetsmarknadens parter bör utvecklas för eleverna i gymnasiesärskolan och särvox.

Myndigheten för skolutveckling bör få i uppdrag att ge stöd till gymnasiesärskolan och särvox i deras arbete med elevernas utslussning till arbetslivet. Vid genomförandet av uppdraget bör samråd ske med Arbetsmarknadsstyrelsen och Försäkringskassan.

Carlbeck-kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning. Kommittén har dock inte lagt ett förslag om uppdrag till Myndigheten för skolutveckling.

Remissinstanserna: Det råder en stor samstämmighet från remissinstanserna att samverkan mellan de olika parterna är viktig. Flera remissinstanser t.ex. *Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus)* anser att förslagen inte är tillräckliga för att öka förutsättningarna till arbete för personer med utvecklingsstörning. *Socialstyrelsen* föreslår att regeringen tar initiativ till att utreda det förhållandet att det inte går att förena aktivitetsersättning med lönebidrag. *Hässleholms kommun* betonar

betydelsen av information till arbetsgivare om elevgruppen och dess behov och förutsättningar samt om utvecklingsstördas möjligheter att vara en resurs i arbetslivet. *Halmstads kommun* föreslår att tydliga riktlinjer för samverkan mellan berörda parter tas fram. *Umeå kommun* anser att ansvarsfrågan mellan samhällets olika aktörer måste klargöras. *Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS)* framhåller att skolan måste ta ansvar för att eleverna får kontakt med arbetsförmedlingen under skoltiden så att de kan tas emot av arbetsförmedlingens verksamhet för unga funktionshindrade. *Lärarhögskolan i Stockholm* anser att det är oklart hur skolans uppföljningsansvar ser ut när eleverna slussas ut och anser att den individuella utvecklingsplanen bör innefatta denna uppföljning.

Skälen för regeringens bedömning: För att öka möjligheterna för personer med utvecklingsstörning att komma in på arbetsmarknaden krävs stora insatser av såväl särskolan och särsvux som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och arbetsmarknadens parter. Genom samverkan mellan dessa aktörer, där den enskilda individen sätts i centrum, kan insatserna få större effekt än annars. Sådan daglig verksamhet som bedrivs enligt lagen (1993:387) om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) bör också omfattas av samverkan.

Myndigheten för skolutveckling har i rapporten *Statligt stöd för utveckling av vuxenutbildningen för utvecklingsstörda* (2005-01-25) framhållit att det är mycket viktigt för de personer i målgruppen som har förmågan – och som i många fall är en outnyttjad arbetskraft – att få komma ut i arbetslivet och få en sysselsättning. Större kraft måste därför ägnas åt att få till stånd ett nära samarbete med arbetslivet. Myndigheten framhåller vidare att det inom det offentliga skolväsendet i övrigt satsas stora resurser på ”skola-arbetsliv” och att särsvux behöver ta del av den satsningen. Ett samarbete ger en helhetsbild av den studerande och gör det lättare att se vad den studerande behöver för att utvecklas, vilket i förlängningen kan medföra mer stimulerande arbetsuppgifter på en arbetsplats.

Regeringen anser att det är viktigt att den lokala samordningen sker konkret kring varje individ. Hur en sådan lokal samverkan skall ske är i första hand ett kommunalt ansvar och förutsättningarna ser naturligtvis mycket olika ut i olika delar av landet. Ett exempel på lokal samverkan är s.k. lärcentra. Lärcentra utgör ett viktigt nav i den fysiska infrastrukturen för vuxnas lärande där det sker en lokal samverkan mellan skola, arbetsliv, kommunala förvaltningar etc. Utvecklingen av lärcentra, som nu finns i cirka 90 procent av landets kommuner, ger förbättrade möjligheter till samarbete. Det är viktigt att dessa verksamheter är flexibla och lätta att anpassa till nya behov, inte minst för att tillgodose utbildningsbehoven för vuxna med utvecklingsstörning.

Allt fler beslut fattas över politik- och sektorsgränserna. Regeringen anser att denna utveckling är positiv och att möjligheterna till en reell samordning i politikens genomförande bör stärkas. Exempel på områden där en ökad samordning kan komma individen till godo är just arbetsmarknad och utbildning. Regeringen har genom olika beslut givit uttryck för behovet av ökad samverkan mellan myndigheter som utifrån sina ansvarsområden arbetar med att underlätta övergången till yrkeslivet och vuxenlivet för personer med funktionshinder.

Vissa ändringar i förordningen (2000:628) om den arbetsmarknads-politiska verksamheten trädde i kraft den 1 januari 2006. I 12 § anges numera att verksamhet för unga med funktionshinder innebär att AMS och länsarbetsnämnderna samverkar med skolan för att genom vägledning och information underlätta övergången från skola till arbetsliv för den som fyllt 16 år men inte 30 år och har ett funktionshinder. Vidare gav regeringen den 15 december 2005 Försäkringskassan och AMS i uppdrag att i samverkan genomföra nya och förstärkta insatser för alla försäkrade som är långtidssjukskrivna eller uppbär aktivitetsersättning eller tidsbegränsad sjukersättning. Syftet är att ta tillvara den arbetsförmåga som dessa personer kan ha och underlätta deras återgång till arbetslivet.

Kommunerna har ett ansvar för att individuella planer upprättas för de personer som har beviljats insatser enligt LSS och själv har begärt en sådan plan. Inom det offentliga skolväsendet finns det författningsreglerade krav på att upprätta individuella utvecklingsplaner, åtgärdsprogram och individuella studieplaner. Erfarenheten visar att när ett samarbete initieras redan på ett tidigt stadium beträffande olika planer underlättas övergången från skola till arbetsliv och vuxenliv. Förutom planeringen i sig är det viktigt att etablera ett stödjande nätverk kring personen i fråga och att peka ut vem som har uppföljningsansvar. I vissa kommuner finns redan kontaktpersoner som samordnar planering och insatser från olika myndigheter och organ. Regeringen har i Socialstyrelsens regleringsbrev för budgetåret 2006 gett myndigheten i uppdrag att, i samarbete med Statens skolverk och Specialpedagogiska institutet, analysera förutsättningarna för samordning av olika individuella planer som barn, ungdomar eller vuxna med funktionshinder kan ha. Myndigheterna skall särskilt uppmärksamma behov av förändringar i författningar och andra regelverk för att möjliggöra att individuell planering kan göras gemensamt av flera aktörer. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2007.

Rektor har enligt läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) ett ansvar för att samverka med arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en förberedelse för yrkesverksamhet. Rektor har vidare ansvar för att varje elev i gymnasiesärskolan ges stöd vid utslussningen till arbetslivet. Regeringen avser att ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att ge stöd och stimulans till särskolor och särsvux i deras arbete med att underlätta elevernas övergång till arbetslivet och vuxenlivet. Med hänsyn till att skolornas arbete med dessa frågor ofta genomförs i samarbete med arbetsförmedlingen och de lokala enheterna vid Försäkringskassan bör samråd ske med AMS och Försäkringskassan vid genomförandet av uppdraget.

Bedömningarna som görs i denna skrivelse syftar i flera fall till att så långt som möjligt skapa samma rättigheter och valmöjligheter för elever i särskolan och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox) som i övriga skolformer. Med utgångspunkt i de bedömningar som görs i denna skrivelse avser regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till lagbestämmelser avseende särskolan och särvox.

Bedömningen om individuella studieplaner i gymnasiesärskolan och särvox avser kommande förtydliganden av gällande regelverk. När dessa ändringar genomförs kommer de därför inte att medföra ökade kostnader för kommunerna.

Bedömningarna om att ett beslut om mottagande i särskolan och i särvox skall föregås av en allsidig utredning är även det ett förtydligande av gällande regelverk. Skollagen (1985:1100) anger att utbildningen i särskolan syftar till att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning. I förarbetena till skollagen (prop. 1985/86:10) definieras utvecklingsstörning som en ”intellektuell funktionsnedsättning som beroende på grad och miljö utgör ett handikapp”. Vidare anges att psykologiska, sociala och pedagogiska faktorer skall vägas samman vid bedömning av den intellektuella förmågan. För att kunna göra bedömningarna enligt skollagen och dess intentioner, enligt förarbetena, måste en allsidig utredning göras redan i dag

Bedömningen att en kommun skall ha en skyldighet att ta emot en elev från en annan kommun av personliga skäl kan eventuellt, när lagändringen genomförts, medföra ökade kostnader. Dessa torde dock vara marginella på grund av det fåtal elever som sannolikt kommer att beröras. Tolkningen av vad som anses vara personliga skäl skall inte vara vidare än den som görs för elever i grundskolan och gymnasieskolan. Personliga skäl kan föreligga t.ex. vid mobbning och andra allvarliga konfliktsituationer (prop. 1992/93:230 s. 59). Lång resväg kan också utgöra en grund för rätten att tas emot i en annan kommuns gymnasieskola enligt den praxis som utvecklats genom beslut från Skolväsendets överklagandenämnd. Om en elev får rätt att gå i särskolan i en annan kommun så kan resorna bli längre och därmed kosta mer. Det kan dock antas att det är lika många fall där en elev tillåts gå i en annan kommuns gymnasieskola p.g.a. kortare resväg.

Regeringen bedömer att elever i särskolan bör ges ökade möjligheter att läsa nationella program i en annan kommun än hemkommunen, men att det krävs ytterligare underlag för att en sådan reform skall kunna genomföras. Bland annat bör kostnaderna för ett sådant förslag utredas.

De utvärderingar och uppdrag som regeringen aviserar i denna skrivelse avses att finansieras inom myndigheternas ramar.

Sammanfattning av betänkandet För oss tillsammans – om utbildning och utvecklingsstörning (SOU 2004:98)

Skr. 2005/06:151
Bilaga 1

Ambitionen med betänkandet är att bestämmelserna för den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux) i största möjliga utsträckning skall vara gemensamma med dem för grundskolan, gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning (komvux). Där det krävs särskilda hänsynstaganden bör bestämmelserna utformas så likartat som möjligt. Motiven för detta är främst rättvisaspekter; barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning skall ha samma rättigheter och skyldigheter som alla andra. Kommittén menar också att möjligheterna till samverkan mellan skolformerna ökar med likartade regelsystem.

Inkludering och samverkan handlar ytterst om hur man ser på olikheter, på delaktighet och samhörighet och inte minst på ansvar. Kommittén konstaterar att de grundläggande värderingar som utvecklas och befästs i skolan har betydelse för hur vårt framtida samhälle kommer att se ut. Sverige har anslutit till FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet och också till andra internationella överenskommelser med målet att bygga ett integrerat samhälle och en skolundervisning för alla. Skolans uppdrag är entydigt och alla människor har samma rätt till en likvärdig utbildning med en gemensam värdegrund.

Särskola blir grundsärskola och gymnasiesärskola

Kommittén föreslår att särskolan skall delas upp i två skolformer; grundsärskola och gymnasiesärskola. De två skolformerna motsvarar grundskolan respektive gymnasieskolan och därigenom bör det bli lättare att utveckla samverkan mellan grundsärskolan och grundskolan och mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan.

Kommittén anser att det är viktigt med en sammanhållen skola där barn och ungdomar får möjligheter att mötas och utveckla sin förståelse för och tolerans mot olikheter. Strävan i skola och vuxenutbildning skall därför vara att i så stor utsträckning som möjligt undervisa elever med olika funktionshinder tillsammans med övriga elever.

Inkludering och samverkan ställer krav på genomtänkta strategier för organisation, undervisning, resurser och resursfördelning samt på personalens kompetens. Framför allt krävs en pedagogisk ledning som medvetet och insiktsfullt arbetar för att främja inkludering. En utvecklad samverkan mellan skolformerna är också en förutsättning för att på sikt kunna ta ställning till behovet av skilda skolformer. Kommittén framhåller att det krävs förändringar såväl i grundskolan som i grundsärskolan, om den obligatoriska skolan i framtiden skall ha möjligheter att ta ansvar för alla barn och i största möjliga utsträckning undervisa dem tillsammans.

Striktare regler för rätt till särskola

Kommittén föreslår att begreppet utvecklingsstörd utmönstras ur skollagen och skolförordningarna och ersätts av barn, unga respektive vuxna med utvecklingsstörning. Kommittén föreslår vidare en striktare bedömning av rätten till särskola. Kriteriet för rätt till särskola skall vara att ett barn eller en ungdom har en utvecklingsstörning och på grund av denna har behov av grundsärskolans respektive gymnasiesärskolans kunskapsmål. Barn och ungdomar med autism eller autismliknande tillstånd skall tas emot i särskolan bara om de också har en utvecklingsstörning.

Vidare föreslår kommittén också skärpta regler när det gäller utredningen inför ett mottagande i särskola. Det skall alltid göras en allsidig utredning och vårdnadshavarna skall göras delaktiga i utredningsprocessen. En elevs utveckling i förhållande till läroplanens kunskapsmål och individuellt satta mål skall regelbundet följas upp, men också regelmässigt prövas mot den tidigare utredningen och man skall då också ta ställning till om en förnyad utredning skall göras.

Vidare föreslår kommittén att lagen om försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande över barns skolgång upphör och att föräldrar i stället i skollagen ges rätten att avgöra om ett barn med utvecklingsstörning skall gå i grundskola i stället för i grundsärskola.

Höjd kvalitet i utbildningen

Kommitténs förslag och bedömningar angående kvaliteten i utbildningen syftar till att på såväl nationell som lokal nivå uppmärksamma kvaliteten i utbildningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning. Kommittén bedömer att de kommunala huvudmännen måste ta ett större ansvar för den övergripande planeringen och utvärderingen av utbildningen och föreslår därför att en nationell utvecklingsinsats genomförs för att stödja kommunerna i detta arbete.

Utvärderingar av särskolan visar att undervisningen många gånger är mer omsorgs- än kunskapsorienterad. Kommittén menar emellertid att elever i särskolan behöver få utmaningar i sitt lärande, precis som alla andra elever. För att utveckla elevernas olika förmågor och kvaliteter är det då nödvändigt med tydliga mål, olika undervisningsmetoder och variation i lärandet, vilket också underlättar lärandet i heterogena grupper.

Kommittén bedömer att kunskapen om begåvningshjälpmedel behöver stärkas i syfte att ge personer med utvecklingsstörning optimala förutsättningar för lärande och för att uppnå delaktighet och gemenskap i skola och vardagsliv.

För att samverka mellan skolformerna skall bli ett prioriterat område föreslår kommittén att det i läroplanerna görs ett tillägg om samverkan och samarbetsformer. På många håll sker olika former av samverkan, och erfarenheterna säger att det är utvecklande för såväl elever som lärare, man lär av varandra. Samverkan leder således till att skolan i sin helhet bättre kan hantera olikhet och variation. För att få förståelse för andra människors olikheter krävs det möten i vardagen. Då först förstår vi den andres perspektiv.

Kommittén bedömer att en gemensam skolledning och gränsöverskridande arbetslag underlättar samverkan och ger bättre förutsättningar att lyckas. En skolledare med ansvar för båda verksamheterna har större möjligheter att få i gång diskussioner om skolans vision, lärande och bemötande. Kommittén konstaterar också att det finns strukturer i skolan som försvårar samverkan. Framför allt handlar det om olika skolkulturer, synen på olikhet, fokusering på betyg och exakta kunskapsmål och vem som har ansvar för de ”avvikande” eleverna.

Kommittén föreslår i linje med Skollagskommitténs förslag att elevernas inflytande i utbildningen stärks. För elever med utvecklingsstörning är det lika viktigt som för andra elever att få inflytande över sitt lärande och sin skolsituation. Omgivningens förmåga att skapa praktiska, psykologiska och organisatoriska förutsättningar är avgörande för hur detta kan realiseras.

Kommittén föreslår också i linje med Skollagskommittén att elevhälsan skall omfatta omvårdnad samt medicinska, psykologiska, sociala och specialpedagogiska insatser. Samarbete och samverkan mellan olika personalkategorier inom skolan och mellan elevhälsan och myndigheter med ansvar för barns och ungas hälsa utanför skolan skall uppmärksammas.

Individuell utvecklingsplan ett verktyg för att höja kvaliteten

Kommittén föreslår att alla elever i grundsärskolan och gymnasiesärskolan skall ha en individuell utvecklingsplan. Bestämmelsen om planen skall regleras i skollagen. Syftet med planen är att visa vad som behövs för att nå målen, den skall vara framåtsyftande och innehålla överenskommelser mellan elev, förälder och lärare. Kommittén föreslår också att planen skall innehålla en beskrivning av elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling i relation till de nationella målen i läroplaner och kursplaner. För eleverna i gymnasiesärskolan bör den individuella utvecklingsplanen innehålla en planering för övergången till arbetslivet.

Kommittén betonar att den individuella utvecklingsplanen skall kopplas ihop med skolans planering, i förekommande fall med t.ex. åtgärdsprogram och individuell plan enligt lagen (1993:387) om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) Hela lärandemiljön skall beaktas. För att skolorna skall få stöd och vägledning i arbetet med planerna föreslår kommittén att Skolverket får till uppgift att utarbeta allmänna råd och riktlinjer. Skolornas kunskaper om sekretessfrågor behöver öka.

Grundsärskolan får ett eget kapitel i skollagen

Kommitténs utgångspunkt är att skapa så enhetliga bestämmelser för grundskolan och grundsärskolan som möjligt – både av rättviseskäl och för att underlätta samverkan. Detta föranleder ändringar i skollagen vad beträffar timplan, betyg, antalet årskurser och tidsomfång m.m. Friheten att välja skola ökar genom att en kommun som inte är hemkommun skall ha skyldighet att ta emot en elev om det med hänsyn till elevens personliga förhållanden finns särskilda skäl.

För att öka flexibiliteten inom och mellan skolformerna föreslår kommittén att grundsärskolan blir en skolform som innefattar såväl den nuvarande grundsärskolan som träningskolan. I grundsärskolan skall man kunna läsa ämnen enligt både grundsärskolans och grundskolans kursplaner för ämnen och grundsärskolans kursplaner för kunskapsområdet. Begreppet kunskapsområde ersätter det tidigare begreppet ämnesområde. Syftet är att varje elev skall kunna få en studiegång som är anpassad till just hans eller hennes behov och förmågor. Alla elever i grundsärskolan skall få ett intyg över genomgången utbildning. På begäran kan elever i grundsärskolan få betyg. Ett betygsdokument skall kunna innehålla betyg från såväl grundsärskolan som grundskolan och betygsskalan skall vara tregradig med Godkänt (G), Väl godkänt (VG) och Mycket väl godkänt (MVG).

En förnyad gymnasiesärskola

När det gäller gymnasiesärskolan har kommittén utgångspunkten att bestämmelserna för gymnasiesärskolan skall vara så lika gymnasieskolans som möjligt med hänsyn tagen till elevgruppens behov och förutsättningar. Ungdomar med utvecklingsstörning skall således så långt som det är möjligt ges samma rättigheter och villkor som andra ungdomar. Kommitténs förslag syftar därför till att gymnasiesärskolan skall utvecklas i takt med och i samverkan med gymnasieskolan. De motiv och argument som förs fram för olika förändringar i gymnasieskolan har oftast lika stor relevans för gymnasiesärskolan. Skillnaderna när det gäller de båda skolformernas program handlar snarare om en gradskillnad än om en artskillnad. Det finns delvis andra förutsättningar när det gäller gymnasiesärskolans verksamhet för elever som i dag går i verksamhetsträning. Oavsett vilket program eleverna går på gäller det att skapa en utbildningsmiljö av god kvalitet som ger utrymme för utveckling och växande.

Kommitténs förslag i detta kapitel bygger i stor utsträckning på förslagen i regeringens proposition och på Gymnasiekommitténs förslag om gymnasieskolan.

I gymnasiesärskolan skall det finnas nationella, specialutformade och individuella program. Beslut om vilket program en elev skall gå tas av hemkommunen efter samråd med eleven och i förekommande fall elevens vårdnadshavare. Begreppen yrkesträning och verksamhetsträning utmönstras ur författningarna och motsvarande verksamhet inordnas i de individuella programmen. Begreppet ämnesområde ersätts liksom i grundsärskolan av begreppet kunskapsområde.

Strävan skall vara att erbjuda ett så allsidigt utbud av program som möjligt. Elever från grundsärskolan skall efter prövning av huvudmannen för gymnasieskolan kunna följa ett individuellt program i gymnasieskolan. Kurser från gymnasiesärskolan skall kunna kombineras med kurser från gymnasieskolan utan nuvarande begränsning till karaktärsämnen.

På samma sätt som gymnasieelever skall elever i gymnasiesärskolan kunna söka till nationella program på andra orter än hemorten.

Strävan skall vara att erbjuda ett så brett utbud av kurser som möjligt. Initiativ till lokala kurser i gymnasiesärskolan skall prövas och fastställas av Skolverket. Kursernas omfattning skall anges i gymnasiepoäng och även eleverna i gymnasiesärskolan skall kunna göra ett gymnasiearbete och läsa historia som kärnämne.

Begreppet arbetsplatsförlagt lärande (APL) införs i gymnasiesärskolan liksom i gymnasieskolan och skall liksom APU i dag omfatta minst 22 veckor. Lärlingsutbildning bör utformas även för gymnasiesärskolans elever.

Gymnasiesärskolans betygssystem skall vara tregradigt med betygen Godkänt (G), Väl godkänt (VG) och Mycket väl godkänt (MVG) och ämnesbetyg i förekommande fall sättas efter varje avslutad kurs.

Vad händer efter skolan?

Kommittén konstaterar att ett närmare samarbete mellan skolan och arbetsmarknadens parter behöver utvecklas. Kommittén föreslår därför bland annat att den yrkesutbildningsdelegation som regeringen har tillsatt för att underlätta övergången mellan gymnasieskola och arbetsliv också bör omfatta gymnasiesärskolan.

Det råder stora svårigheter för unga med utvecklingsstörning att få ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. Gymnasiesärskolan har en viktig roll när det gäller att förbereda eleverna för vuxenlivet. Många gymnasiesärskolor lägger ner ett stort arbete på att slussa ut de unga på arbetsmarkanden eller till annan sysselsättning. Kommittén bedömer dock att samverkan mellan gymnasiesärskola, arbetsförmedling, daglig verksamhet och arbetsmarknadens parter behöver utvecklas.

En flexibel vuxenutbildning

Kommitténs utgångspunkter när det gäller utbildning för vuxna med utvecklingsstörning är att denna skall ha så nära anknytning till övrig vuxenutbildning som möjligt när det gäller såväl rättigheter och skyldigheter som struktur och organisation.

Kommittén har valt att inte använda förkortningen Särvox utan kallar utbildningen för utbildning för vuxna med utvecklingsstörning, eftersom många, både lärare och elever, reagerar negativt på att betecknas som "sär".

Kommittén föreslår att Skollagens 14 kapitel Vuxenutbildning för utvecklingsstörda i sin helhet omarbetas med förslaget till ny lag om Stöd till vuxnas lärande som utgångspunkt. Det innebär bland annat att kommunerna skall ha samma skyldighet att stödja lärande för vuxna med utvecklingsstörning som lärande för andra vuxna. Stödet skall kunna ha form av undervisning, handledning, vägledning, bedömning av måluppfyllelse och kunskaper samt tillhandhållande av lärmiljöer. De argument som förs fram i förslaget till nytt stöd för vuxnas lärande passar enligt kommittén som hand i handske för gruppen vuxna med utvecklingsstörning, som behöver just den flexibilitet och mångfald som det nya stödet syftar till.

Vuxna med utvecklingsstörning måste få samma rätt till utbildning på grundläggande nivå som övriga kommuninnevånare. Kommittén tar upp de problem som en utvidgad rättighet kan ge upphov till i fråga om gränsdragning, ökade kostnader, när en kurs skall anses avslutad osv., men kommer ändå fram till att det är ohållbart att utesluta gruppen med utvecklingsstörning från det som är en rättighet för alla andra kommuninnevånare.

Kommittén föreslår att en bestämmelse införs i lagen om utbildning för vuxna med utvecklingsstörning att deltagarna skall ha en individuell studieplan som beslutas av rektorn. Planen skall utarbetas tillsammans med den studerande och i förekommande fall med god man. Vidare skall betygsskalan göras tregradig, med betygen Godkänt, Väl Godkänt och Mycket Väl Godkänt.

Även på vuxenutbildningsområdet argumenterar kommittén för en ökad samverkan såväl mellan olika former av vuxenutbildning som med daglig verksamhet och arbetsmarknadsinsatser av olika slag. Kommittén bedömer att kvaliteten behöver höjas inom utbildningen och att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt behovet av grundläggande utbildning för vuxna med utvecklingsstörning och invandrarbakgrund. Samverkan med sfi är viktig i detta sammanhang.

Slutligen konstaterar kommittén att folkbildningen utgör en väsentlig del av utbildningen för vuxna med utvecklingsstörning.

Kommittén anser att regeringen bör uppmärksamma behovet av studie-socialt stöd för vuxna med utvecklingsstörning

Kompetens och utbildning är avgörande för kvaliteten

Kvaliteten i utbildningen är beroende av en mängd samverkande faktorer. En avgörande faktor är personalens kompetens och utbildning. Specialpedagogisk kompetens i en inkluderande skola bidrar till att stärka samspel, delaktighet och samarbete för alla elever, dvs. till att utveckla ett fungerande samspel mellan miljön och individen. Kommitténs förslag innebär därför sammantaget att specialpedagogiska perspektiv bör tydliggöras på alla nivåer inom utbildningssystemet i samspel med allmänpedagogik.

Kommittén anser att det är särskilt viktigt att den grundläggande lärarutbildningen belyser utbildningen för elever med utvecklingsstörning. Alla blivande lärare skall få kunskap om vilka konsekvenser funktionshindret kan ha på lärandet och var man kan få stöd, hjälp och handledning för att kunna organisera en god lärandemiljö. Kommittén föreslår också att grundsärskolans, gymnasiesärskolans och vuxenutbildningens verksamhetsområden skall ingå i den verksamhetsförlagda utbildningen inom det allmänna utbildningsområdet. Vidare anser kommittén att lärarutbildningar i samverkan bör utveckla speciella kurser om flerfunktionshinder, kommunikation, alternativa kommunikationsformer osv. i syfte att tillgodose det behov som finns av fördjupning inom området.

För att höja kvaliteten i utbildningen för elever med utvecklingsstörning anser kommittén att verksamma lärare som undervisar elever med utvecklingsstörning bör erbjudas kompetensutveckling inom det specialpedagogiska kunskapsområdet.

Kommitténs kartläggning visar att skolledarnas erfarenheter och kompetens är betydelsefulla faktorer för att kunna organisera, leda och stödja skolans arbete så att kvalitén i utbildningen höjs. Kommittén föreslår därför att den statliga rektorsutbildningen skall stärkas med specialpedagogiska perspektiv och att de internationella överenskommelser på utbildningsområdet som Sverige har anslutit sig till skall behandlas i utbildningen.

Skolans huvudmän bör i samarbete med Specialpedagogiska institutet och högskolor erbjuda utbildningar för arbetslag med lärare från båda skolformerna i syfte att öka samverkan. Kommittén föreslår dessutom att regeringen ger berörd/berörda myndigheter i uppdrag att stödja och stimulera den lokala skolutvecklingen när det gäller samverkan mellan skolformer.

Elevassistenternas roll i dagens särskola är mångfacetterad och innebär ofta såväl en social som en pedagogisk funktion. Den pedagogiska funktionen får emellertid inte ersätta ett lärararbete, men kan innebära att assistenter under handledning av lärare ger enskilda elever pedagogiskt stöd. För att assistenterna skall ha kompetens för att klara sitt uppdrag föreslår kommittén att skolhuvudmännen bör erbjuda dem adekvat utbildning.

Resursfördelningen har en styrande effekt

Slutligen konstaterar kommittén att det är de statliga, kommunala och landstingskommunala huvudmännen som har att organisera, genomföra och finansiera verksamheten i hela det offentliga skolväsendet. Kommittén redovisar och kommenterar de uppgifter de har fått fram under utredningens gång och som har betydelse för särskolans framtida utveckling. Kommittén bedömer att det finns brister i den kommunala styrningen av särskolan och att dessa brister kan påverka möjligheterna att uppfylla nationella krav på likvärdighet, kvalitet och samverkan.

Förteckning över remissinstanser avseende Carlbeckkommitténs betänkande För oss tillsammans – Om Utbildning och utvecklingsstörning SOU 2004:98

Skr. 2005/06:151
Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Göta hovrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Kronobergs län, Länsrätten i Västernorrlands län, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Barnombudsmannen, Göteborgs universitet, Handikappombudsmannen, Högskoleverket, Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Karlstads universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Malmö högskola, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, Myndigheten för skolutveckling, Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL), Sameskolstyrelsen, Skolväsendets överklagandenämnd, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska institutet, Specialskolemyndigheten, Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus), Statens institutionsstyrelse (SiS), Statens skolverk, Statskontoret, Umeå universitet, Växjö universitet, Nacka kommun, Stockholms kommun, Sundbybergs kommun, Vaxholms kommun, Värmdö kommun, Uppsala kommun, Nyköpings kommun, Strängnäs kommun, Linköpings kommun, Norrköpings kommun, Valdemarsviks kommun, Eksjö kommun, Gislaveds kommun, Gnosjö kommun, Jönköpings kommun, Tranås kommun, Kalmar kommun, Västerviks kommun, Karlskrona kommun, Burlövs kommun, Hässleholms kommun, Höörs kommun, Malmö kommun, Sjöbo kommun, Ystads kommun, Ängelholms kommun, Falkenbergs kommun, Halmstads kommun, Alingsås kommun, Bengtsfors kommun, Borås kommun, Göteborgs kommun, Götene kommun, Lidköpings kommun, Tanums kommun, Uddevalla kommun, Åmåls kommun, Arvika kommun, Karlstads kommun, Örebro kommun, Västerås kommun, Avesta kommun, Borlänge kommun, Orsa kommun, Sundsvalls kommun, Bollnäs kommun, Ovanåkers kommun, Timrå kommun, Åre kommun, Östersunds kommun, Umeå kommun, Vilhelmina kommun, Gällivare kommun, Folkbildningsrådet, Friskolornas Riksförbund, Handikappförbundens samarbetsorgan, Landstingsförbundet (Sveriges Kommuner och Landsting), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Nämnden för Rh-anpassad utbildning, Riksföreningen Autism (RFA), Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU), Riksförbundet Hem och Skola, Riksföreningen för skolsköterskor, Svenskt Näringsliv, Svenska Förbundet för Specialpedagogik (SFSP), Svenska Kommunförbundet (Sveriges Kommuner och Landsting), Svenska skolläkarföreningen, Sveriges Akademiernas Centralorganisation (SACO), Sveriges Psykologförbund, Sveriges Skolledarförbund, Synskadades Riksförbund, Riksföreningen SYVI, Waldorfskolefederationen och Föreningen Furuboda folkhögskola.

Utanför remisslistan har dessutom personalen på träningskolan i Ystad, Sven Kvist, Sigys Skolledare i gymnasiesärskolan, Häggviks Gymnasium i Sollentuna, Hjälpmedelsinstitutet, Föreningen för vuxnas lärande (LärVux), Riksförbundet för formell vuxenutbildning (Rvux), Kungsmadskolan, Gymnasiesärskolan i Växjö, Gotlands kommun,

Kalmarsunds Gymnasieförbund, Holavedsgymnasiet, Tranås kommun, Komvux Södervärn, Särvox Malmö kommun, SHPF – Sveriges Handikapppsykologers Förening och Svenska Logopedförbundet inkommit med yttrande.

Skr. 2005/06:151

Bilaga 2

Länsrätten i Uppsala län, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Riksrevisionen, Landstinget i Stockholms län, Höganäs kommun, Arjeplogs kommun, Kalix kommun, De Handikappades Riksförbund, Elevorganisationen i Sverige, Framnäs Folkhögskola, Hörselskadades Riksförbund, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, Landsorganisationen i Sverige (LO), Riksförbundet Attention, BRIS – Barnens Rätt i Samhället, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, Sjöviks Folkhögskola, Svenska Montessoriförbundet, Sveriges Dövas Riksförbund, Sveriges elevråd (SVEA), Sveriges skolkuratorers förening, Särvoxpedagogerna och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig.

Förteckning över remissinstanser avseende Skollagskommitténs betänkande – Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121)

Skr. 2005/06:151
Bilaga 3

Följande remissinstanser har yttrat sig över betänkandet: Riksdagens ombudsmän (JO), Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Integrationsverket, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Migrationsverket, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Statens institutionsstyrelse (SiS), Handikappombudsmannen (HO), Barnombudsmannen (BO), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksrevisionsverket (RRV), Statskontoret, Skolverket, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet, Skolväsendets överklagandenämnd, Specialskolemyndigheten, Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL), Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Folkbildningsrådet, Högskoleverket, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Karlstads universitet, Örebro universitet, Högskolan i Gävle, Högskolan i Kalmar, Lärarhögskolan i Stockholm, Malmö högskola, Överklagandenämnden för studiestöd, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Ungdomsstyrelsen, Sameskolstyrelsen, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Arbetslivsinstitutet, Arbetsmiljöverket, Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Carlbeck-kommittén (U 2002:01), Arvika kommun, Botkyrka kommun, Degerfors kommun, Falu kommun, Gnesta kommun, Gnosjö kommun, Gotlands kommun, Göteborgs stad, Habo kommun, Hylte kommun, Härnösands kommun, Jokkmokks kommun, Kalix kommun, Kalmar kommun, Kumla kommun, Lerums kommun, Luleå kommun, Lunds kommun, Lycksele kommun, Malmö stad, Mjölby kommun, Motala kommun, Munkedals kommun, Mönsterås kommun, Nacka kommun, Norrköpings kommun, Robertsfors kommun, Sjöbo kommun, Skellefteå kommun, Sollentuna kommun, Stockholms stad, Svedala kommun, Svenljunga kommun, Timrå kommun, Torsby kommun, Trollhättans kommun, Trosa kommun, Uppsala kommun, Vänersborgs kommun, Värmdö kommun, Ystads kommun, Åmål kommun, Ödeshögs kommun, Örebro kommun, Örkelljunga kommun, Östersunds kommun, Landstinget i Västra Götalands län (Västra Götalandsregionen), Barnverket, Barnens rätt i samhället (BRIS), Elevorganisationen i Sverige, Friskolornas riksförbund, Företagarnas riksförbund, Handikappförbundens Samarbetsorgan, Hörselskadades Riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lernia AB, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning (Rvux), Riksförbundet Hem och Skola, Samarbetsorganet för invandrarorganisationer i Sverige (SIOS), Sveriges elevråd (SVEA), Svenska kommunförbundet, Svenska kommunalarbetsförbundet, Svenskt näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges Psykologförbund, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges vägledarförening, Synskadades Riksförbund, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) samt Waldorfskolefederationen.

Utanför remisslistan har dessutom följande instanser yttrat sig: Studie- och yrkesvägledare vid Anderstorpsskolan i Skellefteå, Simrishamns

kommun, Barnskötare i Härnösand, Dagbarnvårdargrupperna i Härnösands kommun, Förskollärare i Göteborg, Barnskötare på Skönadals förskola i Kävlinge kommun, Tjäderns förskola i Härnösand, Studieväledarna på Stockholms gymnasieskolor, Barnskötarna vid Bondsjö Förskola, Lärarförbundets lokalavdelning M19 Sjöbo, Kommunala Företagens Samorganisation (KFS), Elevforum Göteborg, Lärarnas Riksförbunds kommunförening i Nässjö, Ekumeniska skolpolitiska gruppen, Anebergsgymnasiet i Uddevalla, Kommunförbundet i Jönköpings län, Landskorna kommun, Göteborgsregionens kommunalförbund, Grästorp kommun, Värnamo kommun, Eksjö kommun, Astma- och Allergiförbundet, Sandvikens kommun, Föreningen Sveriges Skolchefer, Söderköpings kommun, Markaryds kommun, Blekinge Tekniska högskola, Lärarförbundets lokalavdelning i Åstorp L11, Nätverket för modersmålsansvariga i Stockholms norrorts kommuner, Sveriges Sjukhuslärarförening, Region Halland, Kommunal Älvsborgs Branschråd för skola och barnomsorg, Lessebo kommun, Köpings kommun, Kommunförbundet i Kronoberg, Leksands kommun, Mullsjö kommun, Partille kommun, Bollnäs kommun, Svenska Kommunalarbetsförbundet Avdelning Skåne län, Järfälla förskola och grundskola, Töreboda kommun, Kommunal Skaraborg sektion 1, Föreningen för enskilt drivna familjedaghem i Stockholm, Ekerö kommun, Riksorganisationen för Valfrihet, Jämställdhet & Föräldraskap (HARO), Stenungsunds kommun, Surahammars kommun, Mölndals kommun, Svenska Skolläkarföreningen, Vetlanda kommun, Svenska Dyslexiföreningen, Socialdemokraterna i Sollentuna, Lärare på Astrid Lindgrens barnsjukhus och BUP:s Ungdomsavdelning vid Karolinska sjukhuset, Valdemarsviks kommun, Jönköpings kommun, Förskoletidningen, Afasiförbundet i Sverige, Gislaveds kommun, Sveriges kristna friskoleråd, Sveriges skolkurators förening, Lärarförbundets Skolledarförening i Huddinge kommun, Svenska Kommunalarbetsförbundet Barnomsorgsklubben Sekt. 32 Sollefteå, Lärarförbundets lokalavdelning i Surahammar, Kävlinge kommun, Tyresö kommun, Kils kommun, Representanter från 16 av Botkyrkas 32 förskolor, Laxå kommun, Stockholms universitet, Orsa kommun, Föreningen för en demokratiserande och aktiverande skola (DAKS), Lärarnas Riksförbund i Trollhättan, Kommunförbundet Skåne, Sydnärkes utbildningsförbund, Kommunal sektion 3 i Åmål, Föräldralliansen i Stockholms Stad (FiSS), Riksförbundet för döva, hörsel-skadade och språkstörda barn, Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket, Akademikerförbundet SSR, Bjuvs kommun, Lindesbergs kommun, Föreningen Barnens Rätt Till Föräldrarnas Tid, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter (FMLS), Fackförbundet DIK, Lomma kommun, Åre kommun, Lidköpings kommun, Pippis Hemskola, Norrtälje kommun, Teaterhögskolan i Stockholm, Hallstahammars kommun, Kiruna kommun, Riksföreningen för skolsköterskor, Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, Sverigefinländarnas delegation, Miljöpartiet i Lund, Nässjö kommun, Ljusdals kommun, Humanisterna, Solna stad, Riksföreningen Autism, Västerås stad, Hallsbergs kommun, Lärarnas Riksförbund i Haparanda, Smedjebackens kommun, Finsk-svenska utbildningsrådets Finska delegation, Järfälla kommun, Hörby kommun, Lärarförbundet Mariestads lokalavdelning R 10, Svalövs kommun, Umeå

kommun, Älvdalens kommun, Fackliga organisationerna i Härnösand, Vaggeryds kommun, Föräldraföreningen för Dyslektiska Barn (FDB), Sjukhusläkare i södra regionen, Härnösands gymnasium, Riksförbundet för sexuellt berättigande (RFSL), Svenska Samernas Riksförbund, Kommunförbundet Stockholms Län (KSL), Skolhälsovården Norrrepp-ortskolan i Ystad, Linköpings kommun, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Helena Adrian, Gudrun Barthelson, Jonas Carlén, Roland Ceder-valdh, Linnéa Forsblad, Rutger Fridholm, Eva Grundelius, Per-Arne Häll, Lena Karlsson, Magdalena Karlsson, Tiia och Martin Litorell, Magnus Nilsson, Cecilia Persson, Lotta Treble-Read, Enok Viking och Monica Widman Elander.

Skr. 2005/06:151
Bilaga 3

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att avge yttrande, men har avstått: Verket för högskoleservice (VHS), Lunds universitet, Södertörns högskola, Barnsäkerhetsdelegationen (S2001:05), Haparanda kommun, Smedjebackens kommun, Söderhamns kommun, Östhammars kommun, Landstinget i Västerbottens län, Folkbildningsförbundet, Franska skolan, Fryxellska skolan, Landstingsförbundet, LyftNätet, Sveriges förenade studentkårer, Utbildningsföretagens förening, Vuxenstuderandes kår-organisation samt Simrishamns kommun.

Förteckning över remissinstanser avseende utkast till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m.

Skr. 2005/06:151
Bilaga 4

Följande remissinstanser har yttrat sig över utkastet till lagrådsremiss: Riksdagens ombudsmän, Domstolsverket, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Barnombudsmannen, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet, Skolväsendets överklagandenämnd, Specialskolemyndigheten, Sameskolstyrelsen, Högskoleverket, Arbetsmiljöverket, Gnosjö kommun, Kiruna kommun, Kungsbacka kommun, Malmö kommun, Nacka kommun, Stockholms kommun, Surahammars kommun, Umeå kommun, Elevorganisationen i Sverige, Friskolornas riksförbund, Handikappförbundens samarbetsorgan, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Riksförbundet Hem och Skola, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges Elevråd – Svea, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Skolledarförbund samt Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Utanför remisslistan har dessutom följande instanser yttrat sig: Astma- och allergiförbundet, Siv Blomdahl Morin, Sveriges Psykologförbund, Helsingborgs stad, bildningsnämnden, Hörselskadades Riksförbund, Kristna Friskolerådet, Bröderna Kristen Gemenskap, NTF, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, DHB, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Rädda Barnen, Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, Sveriges sjukhuslärarförening, Svenska liftanläggningars Organisation, Svensk turism, Föräldraalliansen Sverige, Riksförbundet FUB, InfoKomp, Vittra Utbildning, Riksförbundet Kristen Tro och Livsstil, Reumatikerdistriktet Blekinge, Carola Brorsson, Synskadades Riskförbund, SRF och Bröderna Kristen Gemenskap, Jan Rosdahl m.fl.

Förteckning över remissinstanser avseende promemorian Vuxenutbildningslag (Ds 2005:33)

Skr. 2005/06:151
Bilaga 5

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Stockholms län, Domstolsverket, Kriminalvårdsstyrelsen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) Integrationsverket, Migrationsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Ekonomistyrningsverket (ESV), Statskontoret, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet, Skolväsendets överklagandenämnd, Folkbildningsrådet, Högskoleverket, Verket för högskoleservice (VHS), Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Överklagandenämnden för studiestöd, Ungdomsstyrelsen, Lärarhögskolan i Stockholm, Högskolan i Gävle, Linköpings universitet, Malmö högskola, Umeå universitet, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL), Valideringsdelegationen, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Arbetslivsinstitutet, Arbetsmiljöverket, Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Botkyrka kommun, Falu kommun, Gnosjö kommun, Gotlands kommun, Göteborgs kommun, Habo kommun, Kalmar kommun, Kiruna kommun, Lerums kommun, Lycksele kommun, Malmö kommun, Mönsterås kommun, Sjöbo kommun, Skellefteå kommun, Sollentuna kommun, Stockholms kommun, Svenljunga kommun, Uppsala kommun, Ystads kommun, Åmåls kommun, Örebro kommun, Östersunds kommun, Landstinget i Uppsala län, Lernia AB, Handikappförbundens samarbetsorgan, Sveriges Kommuner och Landsting, Svenskt Näringsliv, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Elevkårernas Centralorganisation, Folkbildningsförbundet, Föreningen för vuxnas lärande, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Riksförbundet för formell vuxenutbildning, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Sveriges Skolledarförbund, Sveriges vägledarförening, Synskadades Riksförbund, Utbildningsföretagens Förening

Utanför remisslistan har dessutom Komvux i Östersund, Riksföreningen Autism, (Rfa), Särvux i Sigtuna kommun, Helsingborgs kommun, Almega Utbildningsföretagen, Sydnärkes Utbildningsförbund (SUF), Göteborgs Universitet, Kilbo, Britt-Louise inkommit med yttrande.

Riksrevisionen, Södertörns högskola, Uppsala universitet, Linköpings universitet, Degerfors kommun, Härnösands kommun, Munkedals kommun, Norrköpings kommun, Ödeshögs kommun, Landstinget i Blekinge län, Landstinget i Jämtlands län, Landstinget i Stockholms län, Landstinget i Västerbottens län, Landstinget i Västra Götalands län, Hörselskadades Riksförbund, Liber Hermods AB, Samarbetsorganet för etniska organisationer i Sverige, (SIOS), Sveriges psykologförbund har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 2006

Närvarande: Statsministern Persson, statsråden Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Messing, Y. Johansson, Bodström, Sommestad, Karlsson, Nykvist, Andnor, Nuder, M. Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin, Österberg, Orback, Baylan

Föredragande: Ibrahim Baylan

Regeringen beslutar skrivelse Kvalitet och samverkan – om utbildning för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning